

Jaarverslag 2002

AMSTERDAMS
Historisch Museum

Jaarverslag 2002

Het Amsterdams Historisch Museum vormt samen met het Museum Willet-Holthuysen de Dienst Historische Musea van de gemeente Amsterdam. Als zodanig vallen deze musea onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Het Amsterdams Historisch Museum stelt zich ten doel om de historische verzameling van de stad Amsterdam te beheren, te behouden, selectief uit te breiden en voor een zo breed mogelijk publiek te ontsluiten en te presenteren. Het museum wil tevens inzicht geven in het functioneren van de hedendaagse samenleving, waartoe kennis van het verleden noodzakelijk is.

Dit algemene jaaroverzicht is een verslag van activiteiten. Het financiële en het sociale jaarverslag worden apart uitgegeven en zijn bij het secretariaat op te vragen.

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel.: 6243739

AMSTERDAMS
Historisch Museum

Inhoud

3	WOORD VOORAF
6	PRESENTATIE
6	Tijdelijke tentoonstellingen
10	Permanente tentoonstelling
13	Publicaties
14	Lezingen
16	Evenementen
18	Educatie en informatie
23	COLLECTIE
24	ARCHEOLOGIE
26	MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN
28	INTERNATIONALE SAMENWERKING
30	BIJLAGEN
30	Overzicht van evenementen
33	Tentoonstellingen in 2003
34	Bezoekersaantallen
37	Stichting Amsterdams Historisch Museum
37	Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum
38	ANNUAL REPORT SUMMARY

Woord vooraf

DE COLLECTIE EN DE STAD

Nadenkend over het afgelopen jaar, met een aantal prachtige en ook weer zulke verschillende tentoonstellingen, ligt de aantrekkelijkheid van ons museum toch vooral in zijn grote diversiteit. Het museum kan dan ook putten uit twee rijke bronnen: de eigen collectie en de stad. De collectie is zo gevarieerd dat in voorgaande jaren tentoonstellingen zijn gerealiseerd over onder meer prenten en tekeningen, glaskunst, beeldhouwkunst, speelkaarten of hele (schilderijen) verzamelingen waar ons museum het beheer over heeft. In het verslagjaar kwamen de portretten aan bod en in 2003 zal het zilver uit de collectie centraal staan.

En er is de stad zelf, bron van inspiratie voor heden en verleden, voor het maken van tentoonstellingen met een grote verscheidenheid aan onderwerpen.

Natuurlijk is dat goed te zien in de nieuwe permanente presentatie, die een afspiegeling is van wat de stad én onze collectie te bieden hebben. Daarnaast zijn er regelmatig tentoonstellingen over een aspect van het leven in de stad, een groep bewoners, het aanzicht van de stad, een bepaalde periode, een buurt, of een combinatie van deze onderwerpen. De tentoonstelling *Liefde te koop. Vier eeuwen prostitutie in Amsterdam* was van dat laatste een mooi voorbeeld. Het gevarieerde aanbod heeft als effect dat per tentoonstelling ook een heel verschillend publiek wordt aangetrokken.

DE COLLECTIE EN DE MEDEWERKERS

Van groot belang en een van de hoofdtaken van het museum is het beschrijven en afbeelden van (delen van) de collectie in publicaties, zodat deze gegevens toegankelijk worden gemaakt voor derden. Immers, het gaat hier om een zeer omvangrijke (kunst)verzameling die aan de stedelijke overheid behoort en dus 'publiek domein' is. Collectieonderzoek is een arbeidsintensieve en langlopende bezigheid. Dat was ook het geval bij het onderzoek naar de portretten in onze

AANWINST/SCHENKING

◀ **Avondmantel met capuchon**, eind jaren '80
Zijde

◀◀ **Avondjapon**, circa 1988
Zijde, pailletten
Inv.nrs. KA 20905-6
Onderdelen van de schenking
door Jerven Ober

De avondmantel en -japon zijn creaties van couturier Frank Govers (1932-1997). Govers opende in 1974 zijn eigen couturehuis aan de Keizersgracht in Amsterdam. Typerend voor zijn werk zijn de flamboyante, theatrale en overdadig gedecoreerde ontwerpen.

AANWINST/SCHENKING

► Onderdelen van een koffieservies, circa 1820

Frankrijk, Parijs

Veelkleurig beschilderd en verguld porselein, h. koffiepote 21 cm

Inv.nrs. KA 20964.1-16

Jubileumgeschenk van Douwe Egberts Nederland ter gelegenheid van zijn 250-jarig bestaan

In het begin van de 19de eeuw waren porseleinen koffie- en theeserviezen met geschilderde topografische voorstellingen zeer geliefd. De meeste zijn in Brussel – onder andere in de fabriek van Faber Frères – of in Parijs vervaardigd. Er zijn meer van dergelijke serviezen met Amsterdamse stadsgezichten bekend, waarvan de uitvoering onderling verschilt. De onderdelen van dit – niet gemerkte – servies zijn beschilderd met kleurige afbeeldingen van beziens-

waardigheden in de stad en directe omgeving. Op de kopjes prijken bekende gebouwen als het Maagdenhuis, de Portugees-Joodse synagoge, de Muiderpoort en het Oude Vrouwenhuis van de Lutherse Diaconie. Ook het interieur van de Hollandse schouwburg is afgebeeld, evenals een gezicht op de drukbevaren Amstel, inclusief een moldermolen. Op de koffiepote zijn mensen weergegeven die water drinken uit 'de oude fontijn', die aan het begin van de 19de eeuw in de Muziekzaal van Felix Meritis stond opgesteld. Blijkbaar was dat vertrek toen ook als 'kursaal' in gebruik. Opmerkelijk zijn ook de geschilderde afbeeldingen van de houten gevels en de betegelde schouw van het tsaar Peter huysje in Zaandam op de spoelkom van het servies.

collectie ten behoeve van de tentoonstelling en de gelijknamige publicatie *Kopstukken. Amsterdammers geportretteerd 1600-1800*, waarin overigens ook stukken uit andere collecties zijn opgenomen. Ruim vier jaar tevoren begon de verantwoordelijke conservator al met zijn onderzoek. Naarmate de werkzaamheden en de tijd vorderden, raakten onder zijn leiding steeds meer mensen, intern en extern, betrokken bij het realiseren van publicatie en tentoonstelling. Mede omdat werd gekozen voor een benadering vanuit velerlei invalshoeken werd tevens aan specialisten gevraagd hun visie te geven op de thematiek en op bepaalde portretten in het bijzonder. Kortom, er is veel tijd, menskracht, deskundigheid en enthousiasme nodig om de collectie op aantrekkelijke wijze voor een breed publiek toegankelijk te maken.

DE COLLECTIE EN DE BEDRIJFSBEGUNSTIGERS

De bedrijfsbegunstigers van Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum leveren jaarlijks een essentiële bijdrage aan het ontsluiten van de collectie. De publicatie *Kopstukken. Amsterdammers geportretteerd 1600-1800* zou zonder hun financiële steun niet tot stand zijn gekomen. Hetzelfde geldt voor de publicatie over onze collectie zilveren en gouden objecten – wederom een langdurig project – die begin 2003 verschijnt. Ook bij dit project geeft het Genootschap financiële ondersteuning aan het tijdrovende en dure wetenschappelijke onderzoek.

GRAS

Het is zeer verheugend dat na een wat moeilijke start het samenwerkingsverband tussen het Van Goghmuseum, het Rijksmuseum, het Amsterdams Historisch Museum en het Stedelijk Museum (GRAS) in het afgelopen jaar goed van de grond is gekomen. GRAS ontwikkelt educatieve programma's voor het Voortgezet Middelbaar Beroepsonderwijs en wordt gedurende de vier jaar van het derde Kunstenplan (2001-2004) gesubsidieerd door het ministerie van OC&W en de gemeente Amsterdam. In 2002 zijn twee proefprojecten van start gegaan. Lees verder over dit unieke samenwerkingsverband op pagina 18.

PUBLIEKSONDERZOEKEN

Gedurende 2002 zijn door bureau Motivaction publieksonderzoeken gedaan in vooral de vernieuwde permanente tentoonstelling. In het zogenaamde 'kwantitatieve' onderzoek kregen bezoekers vragen voorgelegd, bijvoorbeeld over hoe zij informatie over het museum hadden gevonden en waar zij vandaan kwamen. Deze vragen zijn ook in eerder uitgevoerde onderzoeken gesteld, zodat een vergelijking over meer jaren mogelijk is. In het 'kwalitatieve' onderzoek is gewerkt met speciaal samengestelde groepen, waarvan één groep ons museum nog nooit had bezocht. Het rapport verschijnt in februari 2003. Met de resultaten van de onderzoeken, de verwachtingen, de wensen en de ervaringen van de bezoekers zal rekening worden gehouden bij het opstellen van het Kunstenplan over de jaren 2005-2008.

PRIJS

Tijdens de jaarlijkse vergadering van de Vereniging van Geschiedenisdocenten (VGN) kreeg Arja van Veldhuizen, medewerker van de Educatieve afdeling in ons museum, de Huib de Ruyterprijs uitgereikt. Deze prijs bestaat sinds 1975 en wordt jaarlijks door de VGN toegekend aan een organisatie of een persoon die zich op het gebied van de geschiedenisdidactiek of het bevorderen van geschiedenisonderwijs verdienstelijk heeft gemaakt. Met de prijs, een oorkonde en een geldbedrag, ooit ook ontvangen door de Anne Frank Stichting, Thea Beckman en Harry van Wijnen om een paar namen te noemen, toonde de VGN grote waardering voor het werk van Arja van Veldhuizen: het ontsluiten van museaal bronnenmateriaal voor het geschiedenisonderwijs en het verlagen van de museumdrempel voor leerlingen.

SCHENKINGEN

Regelmatig wordt onze collectie verrijkt met schenkingen van particulieren, van bedrijven of van andere instellingen. Zo ontvingen wij een aantal objecten uit het recent opgeheven Douwe Egberts Museum te Utrecht, waaronder een vroeg 19de-eeuws koffieservies met Amsterdamse topografische voorstellingen. Voor een bijzondere aanvulling op onze historische textielcollectie zorgde verzamelaar Jerven Ober. Hij schonk het museum zeer genereus een deel van zijn modecollectie, waarin creaties van beroemde Amsterdamse couturiers en hoeden- en schoenenontwerpers zijn opgenomen. Het afgelopen jaar mochten we in totaal 116 objecten als geschenk in ontvangst nemen.

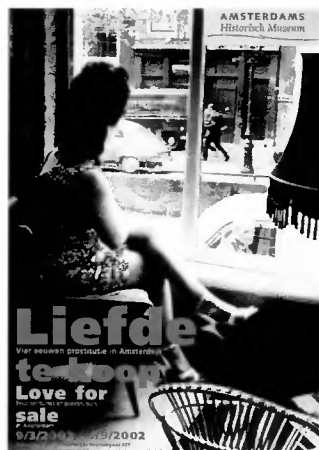
Na de hectiek van het grote onderhoud aan het gebouw en de herinrichting van alle museumzalen is het jaar 2002 een 'gewoon' museumjaar geweest waar door alle medewerkers, projectmedewerkers en stagiaires met veel inzet en deskundigheid een bijdrage aan is geleverd.

Pauline W. Kruseman

directeur

Presentatie

TIJDELIJKE TENTOONSTELLINGEN

Liefde te koop

Vier eeuwen prostitutie in Amsterdam

9 maart tot en met 1 september 2002

Kijken en bekeken worden, verleiden en afwijzen, gedogen en verbieden, dat waren de terugkerende thema's in de tentoonstelling *Liefde te koop*. Prostitutie is een onderwerp dat door alle eeuwen heen veel belangstelling krijgt en veel reacties oproept. De presentatie toonde de veelzijdige verbeelding van prostitutie, maar ook de dagelijkse praktijk. Een van de rode draden in de tentoonstelling was de golfbeweging tussen verbieden, gedogen en toestaan van prostitutie. In de Gouden Eeuw was hoererij, en daarmee werd alle buitenechtelijke seks bedoeld, verboden door overheid en kerk. Te opvallend tippelende hoeren werden opgepakt en kwamen na veroordeling in het tuchthuis voor vrouwen, het Spinhuis, in de Spinhuissteeg terecht. Maar veel waren dat er niet, want meestal kneep het stadsbestuur een oogje dicht. Wat moest men anders in een stad waar het hele jaar door zeelieden aan wal kwamen die hun gerief bij een 'camernumphia' of 'baanloopster' zochten? Het is dan ook in de 17de eeuw dat Amsterdam de naam krijgt een stad te zijn waar prostitutie welig tiert. In de 19de eeuw was prostitutie wel toegestaan, maar na de zedelijkheidswetten van 1911 werd borddeelhouden weer verboden en moest de praktijk in het verborgene plaatsvinden, zo was er in sigarenzaken wel eens meer te koop dan een pakje sigaretten. In de tentoonstelling waren enkele (gedeeltelijke) reconstructies te zien van historische plaatsen van ontucht, zoals het luxueuze Maison Weinthal aan de Nieuwezijds Voorburgwal, in de tweede helft van de 19de eeuw het bekendste borddeel van Amsterdam, en een afwerkplek van de gemeentelijke tippelzone aan de Theemsweg, waar nu, ver van de binnenstad, voornamelijk transeksuelen, travestieten en buitenlandse prostituees hun werk doen. Natuurlijk kwamen de vrouwen zelf ook aan het woord, zoals Parijse Leen die op video in haar nagebouwde peeskamertje vertelde over haar leven als prostituee.

► **Wandpaneel uit een Amsterdams bordeel**

circa 1930

Nederlands Politie Museum, Apeldoorn

▼ **Het slachtoffer van ellende**

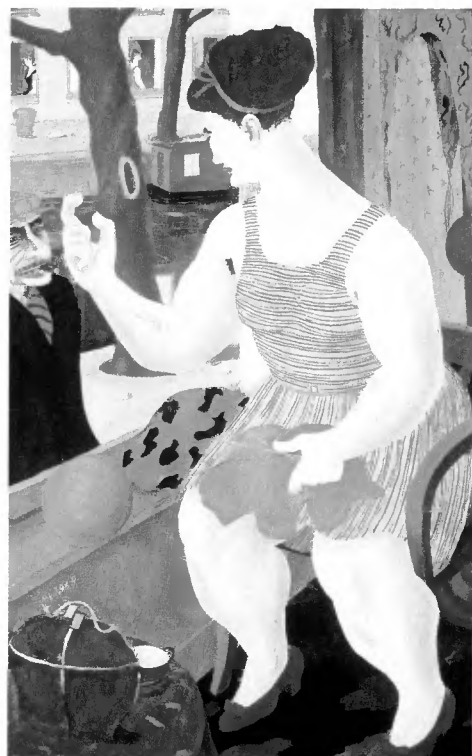
Marie de Roode-Heijermans (1859-1937)

Stedelijk Museum, Amsterdam

▼► **Prostituee**

Ferdinand Erfmann (1901-1968)

Stedelijk Museum, Amsterdam

Betaalde seks is een prikkelend onderwerp. De heimelijke sfeer, de dubbelzinnige houding, het plezier maar ook de ellende vormen een bron van inspiratie voor schrijvers en voor beeldende kunstenaars. Die verbeelding van prostitutie werd getoond in tal van prenten, liedjes, foto's, films, documentaires en schilderijen. Er hingen bijvoorbeeld 17de-eeuwse bordelescènes van Jan Steen, vol verborgen en minder verborgen symboliek. Eind 19de eeuw schilderde Marie de Roode-Heijermans *Het slachtoffer van ellende*, een realistische aanklacht tegen prostitutie. Een heel klein beetje ervaren hoe het is om raamprostituee te zijn kon met de installatie Red Light door kunstenaar Mariëken Verheyen: een stoel voor een halfrond scherm. Daar mocht de bezoeker plaatsnemen en de steelse, ronduit prijzende of juist misprijzende blikken van een stroom voorbijgangers ondergaan.

Liefde te koop werd tijdens een geanimeerde bijeenkomst geopend door Groen Links-politica Femke Halsema.

Financiële bijdragen voor de realisatie van de tentoonstelling werden ontvangen van de Stichting Sarphati, de Mondriaan Stichting, het ministerie van Sociale Zaken (DCE) en het R.C. Oude Armenkantoor.

Samenstelling Annemarie de Wildt

Vormgeving Lies Ros

Publicatie zie pagina 13

Evenementen zie pagina's 16 en 30

AANWINST/SCHENKING
 ► **Corselet**, eind 20ste eeuw
 Maker onbekend
 Zijde, machinaal kant
 Inv.nr. 20956
 Geschenk van mevrouw
 M. Blaak

Metje Blaak was succesvol als 'meisje van plezier', van het woord hoer houdt ze niet. Ze werkte in Yab Yum, in seksclubs in het hele land en als kleine zelfstandige en schreef over haar ervaringen. Haar werkkapitaal was een uitgebreide garderobe. In elke fantasie was voorzien. Metje is handig en maakte

veel kleding en attributen zelf. Ook veranderde ze haar kant en klaar gekochte kleding soms, zo bracht ze bij dit corselet een extra sluiting van klittenband aan, zodat het in één keer open te trekken is.

Pikante linnen, en seksuele variaties, vroeger alleen bij hoeren te vinden, zijn sinds de seksuele revolutie tot het echtelijk bed doorgedrongen. Het zijn nu vrouwen die bij Metje een afspraak maken – inmiddels is ze fotografe – voor een sensueel portret, desgewenst in haar vroegere werkkleding.

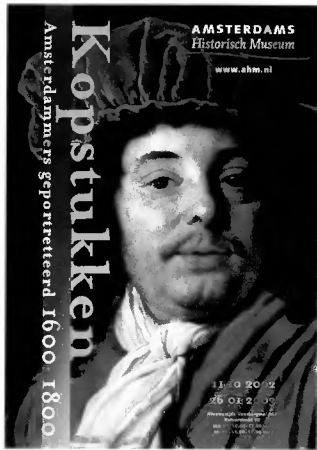

Kopstukken

Amsterdammers geportretteerd 1600-1800

11 oktober 2002 tot en met 26 januari 2003

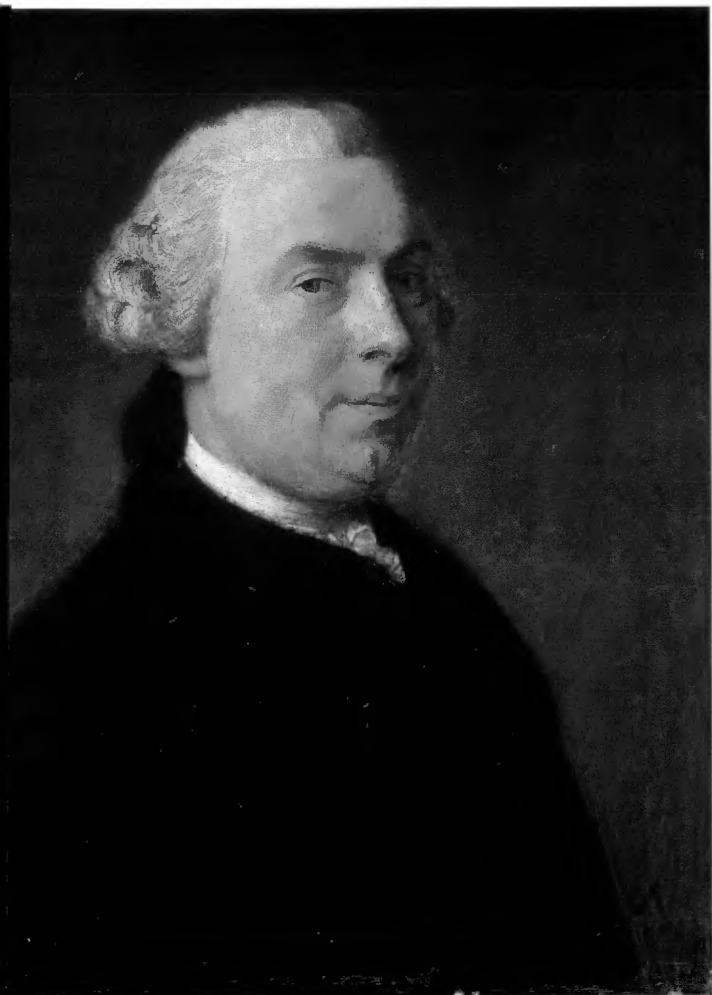
Trots waren zij op hun status, hun bezit, hun familie en dat wilden ze laten weten ook. Dus lieten zij zich door gevierde schilders portretteren: alleen, omgeven door attributen, als echtbaar, ter gelegenheid van het huwelijk, met de hele familie inclusief de overleden kinderen, figurerend in een bijbelverhaal, als vorsten ten voeten uit, of op een enorm groepsportret als kapitein te midden van zijn schutters. In de 17de en de 18de eeuw zijn er zo vele geschilderd. In de collectie van ons museum is een groot aantal portretten te vinden. Maar door de eeuwen heen zijn er ook vele verspreid geraakt. Voor de omvangrijke tentoonstelling werden belangrijke werken uit binnen- en buitenland te leen gevraagd om ze te herenigen of te confronteren met de portretten uit de eigen collectie. Al die gezichten tezamen verhaalden van Amsterdammers die hebben bijgedragen aan Amsterdams economische bloei.

Door de snel stijgende welvaart in het begin van de 17de eeuw werd de bovenlaag van de bevolking, een beperkt aantal oude, machtige families, aangevuld met 'nieuwe rijken'. Onder deze elite, oud en nieuw, groeide de vraag naar portretten. Deze waren immers bij uitstek geschikt om status en rijkdom in vast te leggen. De groeiende vraag trok vele kunstenaars aan. De opdrachtgevers wilden niet voor elkaar onderdoen en kozen de succesvolste schilders, zoals Cornelis van der Voort, Nicolaes Pickenoy, Rembrandt, Govert Flinck, Bartholomeus van der Helst. In de stijlvol vormgegeven tentoonstelling hing Rembrandts portret van Maria Trip. Met grote aandacht voor detail schilderde hij haar moderne, kostbare kleding en haar juwelen. Maria's portret was voor de presentatie herenigd met Rembrandts portret van haar moeder, Alijdt Adriaensdr, afgebeeld in juist hele sobere dracht.

Veel aandacht was er in de presentatie ook voor groepsportretten van regenten, schutters of gilden. Het Amsterdams Historisch Museum bezit daar een

◀ **Joan Huydecoper van Maarsseveen, circa 1790**
Wybrand Hendriks
(1744-1831)
Doek, 35,6 x 30,9 cm
Inv.nr. SA 40873

▲ **Hendrik Bicker, 1756**
 Jean Etienne Liotard
 (1702-1789)
 Pastel op perkament,
 53 x 44,5 cm
 Inv.nr. A 7367

▲▶ **Clara Magdalena Dedel, echtgenote van Hendrik Bicker, 1756**
 Jean Etienne Liotard
 (1702-1789)
 Pastel op perkament,
 53 x 44,5 cm
 Inv.nr. A 7368

vermaarde collectie van die gedeeltelijk is te zien in de Schuttersgalerij van het museum. Een mooi voorbeeld is het schuttersstuk van Govert Flinck *Schutters van de compagnie van kapitein Joan Huydecoper en luitenant Frans van Waveren* uit 1648. Huydecoper zelf gaf waarschijnlijk de opdracht, want zijn huis op het Singel is eveneens op het groepsportret geschilderd. Een 18de-eeuwse nazaat, ook Joan Huydecoper geheten, liet zich door Wybrand Hendriks samen met het portret van deze machtige voorvader afbeelden, om zijn belangrijke afkomst te onderstrepen. Een hele dynastie viel aan het einde van de tentoonstelling te bewonderen. Daar hing een wand vol portretten van de familie Backer, een oud Amsterdams geslacht, als een stamboom aan de muur.

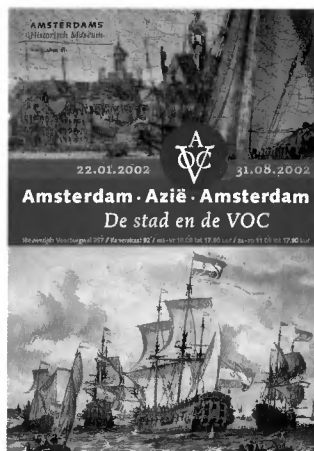
Bij de tentoonstelling verscheen een zeer uitgebreide en fraai uitgevoerde publicatie, waarvan het eerste exemplaar tijdens de opening van de tentoonstelling is aangeboden aan mr. J.L.R.A. Huydecoper, nazaat van de bovengenoemde Huydecopers.

Kopstukken was een unieke tentoonstelling die, zoals de directeur van het Rijksmuseum, Ronald de Leeuw het verwoordde tijdens zijn openingstoespraak, opdat zij niet alleen een feest voor het oog wordt, ook nieuwe ontdekkingen, nieuwe toeschrijvingen en identificaties te melden heeft. En hij vervolgde: 'Tout Amsterdam' had de tentoonstelling ook kunnen heten, want het heeft veel weg van een grote, prachtige familiereünie. Ambitie en burger trots, maar ook tederheid en gratie treft u aan in de hier over de hele wereld vergaarde 'Kopstukken'. Het was duidelijk de ambitie van het Amsterdams Historisch Museum u niet alleen KOPstukken, maar ook TOPstukken te laten zien.

Samenstelling Norbert Middelkoop
 Vormgeving Architectenbureau Jowa
 Publicatie zie pagina 13
 Evenementen zie pagina 31

PERMANENTE TENTOONSTELLING

DE STAD, DE COLLECTIE EN DE VOC

In 2002 was het 400 jaar geleden dat de Verenigde Oost-Indische Compagnie vanwege de Staten-Generaal het octrooi werd verleend dat haar in Nederland het alleenrecht gaf schepen naar Azië te sturen en er handel te drijven. Amsterdamse kooplieden stonden aan de wieg van deze handelsmaatschappij, een uitvloeisel van eerdere ondernemingen van beperkte omvang die sinds 1595 schepen naar 'Indië' hadden gestuurd. De 'Edele Compagnie', zoals de VOC toen vaak werd aangeduid, heeft een grote rol gespeeld in het economische en culturele leven van Amsterdam. De ongehoorde expansie van het handelsnet in Azië leidde tot de stichting van honderden factorijen en vestigingen in meer dan tien Aziatische landen. In een aantal gebieden, in een gedeelte van de Molukken, op West-Java en in het zuidwesten van Ceylon (Sri Lanka) had de Compagnie zich zelfs bestuursmacht toegeëigend. De VOC was daarmee in Azië niet alleen een 'koopman' met grote macht en aanzien, zij was tevens bestuurder van koloniën. Voor Amsterdam, dat de helft van alle activiteiten van de VOC voor haar rekening nam, had dit tot 1795 een niet te onderschatten effect. Bijna 800 schepen werden er op de scheepshellingen van de VOC gebouwd, uit heel Europa kwamen de materialen die nodig waren om de schepen te bouwen en uit te rusten. Het grote pakhuis, tevens kantoor, van de 'lijnbank' aan de Oostenburgergracht met het monogram van de Amsterdamse 'kamer' van de VOC laat nog steeds zien waar de honderdduizenden meters touw en kabel werden geproduceerd. Daar op Oostenburg was de grootste werf van Nederland. Een ander monument, het Oost-Indisch Huis, hoek Oude Hoogstraat en Kloveniersburgwal, was de plaats waar de directie, de boekhouders en klerken van de Compagnie de reusachtige onderneming leidden.

◀ **De Amsterdamse Stedemaagd ontvangt de hulde der volkeren, vóór 1689**
Gerard de Lairesse
(1641-1711)

▲ **Oost-Indiëvaarder de Griffioen aan de voet van de Tafelberg bij Kaap de Goede Hoop**
Cornelis Pieterszn de Mooij
(gest. 1676)

► **Aardglobe, na 1644**
Joan Willemzsn Blaeu
(1596-1673)

Daar werden in de loop van bijna twee eeuwen de personeelsleden geworven om als zeelui dienst te nemen op de schepen of als soldaat, ambachtsman of klerk werkzaam te zijn op de vele vestigingen van de Compagnie. Uit Amsterdam zijn er zo ongeveer een half miljoen mensen via Texel naar Azië afgereisd. De scheepsbouw en de daarmee verbonden toeleveringsbedrijven, de aanvoer van de vele honderdduizenden tonnen retour-lading en de verkoop en export daarvan, heeft voor de werkgelegenheid in Amsterdam een grote rol gespeeld. Evenals elders in Europa veranderden de producten als specerijen, koffie en thee en porcelein het dagelijkse leven ingrijpend. Niet alleen voor de welgestelden, maar werkelijk voor een brede laag van de bevolking. In het jaar 2002 zijn verschillende activiteiten van musea, archieven en universiteiten gewijd geweest aan thema's uit de geschiedenis van de VOC. Eerder, in 1988-1989, had het museum in een speciale tentoonstelling *Het Oostindisch Bedrijf* aandacht besteed aan de plaats en betekenis van de VOC voor de Amsterdamse samenleving. Een paar jaar later, in 1992, behandelde het museum in de tentoonstelling *De wereld binnen handbereik* het belang van Aziatische 'rariteiten' en naturalia voor Amsterdamse en andere Nederlandse verzamelingen in de 17de en de eerste helft van de 18de eeuw. Deze keer heeft het museum gemeend de net vernieuwde, permanente presentatie over de 17de- en 18de-eeuwse geschiedenis van Amsterdam 'in te zetten', door het aangeven van een speciale thema-wandeling gewijd aan de VOC met de titel *Amsterdam - Azië - Amsterdam. De stad en de VOC* (van 22 januari tot en met 31 augustus 2002). In acht zalen werd de bezoeker geconfronteerd met de geschiedenis van de VOC die zozeer verbonden was met het dagelijkse leven van de stad Amsterdam.

De opening van deze VOC-wandeling door de presentatie is verricht door de heer drs. G. Ybema, staatssecretaris voor Economische Zaken. Het project werd financieel ondersteund door de Stichting viering 400 jaar VOC, Van der Molen Holding NV en Koninklijke Vopak.

DOMMEKRACHT

Het einde van het VOC-jaar werd afgesloten door het exposeren in de permanente tentoonstelling van een bijzondere vondst, een 'dommekracht', op het voormalige werf-terrein van de Compagnie op Oostenburg. Daar hebben de archeologen een aantal onderzoekscampagnes kunnen doen. Naast talrijke nieuwe gegevens kwamen er twee bijzondere voorwerpen vrijwel onbeschadigd uit de bodem. De ene is een met teer gevulde ton. Deze zal in 2003 opgesteld kunnen worden als voorbeeld van het belang van de aanvoer van grondstoffen uit heel Europa. Het andere is een zogeheten dommekracht. Van dergelijke krikken had de VOC er vele op de werf in gebruik. Uit archieven valt precies te achterhalen welk bedrijf deze gereedschappen uit Keulen importeerde en aan de Compagnie verkocht. Ook dit is weer een belangrijk voorbeeld van de verwevenheid van de economieën van de Europese landen in de 17de en 18de eeuw.

JA, IK WIL

Het huwelijk van prins Willem-Alexander en prinses Máxima was voor het Amsterdams Historisch Museum een mooie aanleiding om van 25 januari tot en met 31 maart op een aantal plaatsen verspreid in de permanente tentoonstelling trouwjurken uit de eigen collectie te presenteren, waaronder exclusieve bruidsjaponnen van Amsterdamse couturiers als Edgar Vos en Puck & Hans. Ook was de oudste bruidsjaпон uit de collectie tentoongesteld, die uit circa 1897 stamt, en bruidsjaponnen die met het verhaal erachter hele opmerkelijke japonnen werden. In de wezenkastjes op de jongensbinnenplaats vond van 25 januari tot en met 31 maart lettelijk een mini-tentoonstelling van bruidsjurken plaats. Ons museum was een samenwerkingsproject aangegaan met *Silver Scissors*, een meidencentrum in Amsterdam-Oost, waar groepen meisjes onder deskundige begeleiding kleding leren maken. Speciaal voor de presentatie in de kastjes ontwierpen en naaiden zij bruidsjurken... maar dan wel op Barbipop-formaat. De creaties waren er niet minder fantastisch om, met al die minuscule assecoires kunstig gefabriceerd. Van de ontwerpen zijn foto's gemaakt die, verzameld in een mooie doos, naar het prinselijke paar zijn gestuurd.

PUBLICATIES

PUBLICATIES IN HET KADER VAN TENTOONSTELLINGEN/COLLECTIES

Norbert Middelkoop (red.), *Kopstukken. Amsterdammers geportretteerd 1600-1800*, Uitgeverij Toth/Amsterdams Historisch Museum 2002. Met bijdragen van Jan Baptist Bedaux, S.A.C. Dudok van Heel, Rudi Ekkart, Judith van Gent, Norbert Middelkoop en vele anderen.

De publicatie, waarin naast de catalogus een groot aantal essays is opgenomen, geeft een tot nog toe uniek overzicht van de Amsterdamse portretkunst in de periode 1600-1800. Tevens zijn vele portretten uit de eigen collectie van het Amsterdams Historisch Museum er voor het eerst in beschreven en afgebeeld. Het boek is totstandgekomen mede dankzij de financiële steun van het Genootschap Amsterdams Historisch Museum en de Stichting Charema, Fonds voor geschiedenis en kunst.

Annemarie de Wildt en Paul Arnoldussen, *Liefde te koop. Vier eeuwen prostitutie in Amsterdam*, Uitgeverij Bas Lubberhuizen 2002.

Uitgave ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling. Zes wandelingen leiden de lezer langs adressen met prostitutiegeschiedenis. Niet alleen de Wallen, maar ook de Pijp, de Weteringbuurt en het Leidseplein, het Frederiksplein, de Vondelparkbuurt en de Theemsweg worden aangedaan.

EDUCATIEVE PUBLICATIES

Aanbod 2002/2003. Basisonderwijs. Uitgave van de Educatieve afdeling, 2002. Ontwerp Ingerdesign. Brochure.

Aanbod 2002/2003. Voortgezet onderwijs. Uitgave van de Educatieve afdeling, 2002. Ontwerp Ingerdesign. Brochure.

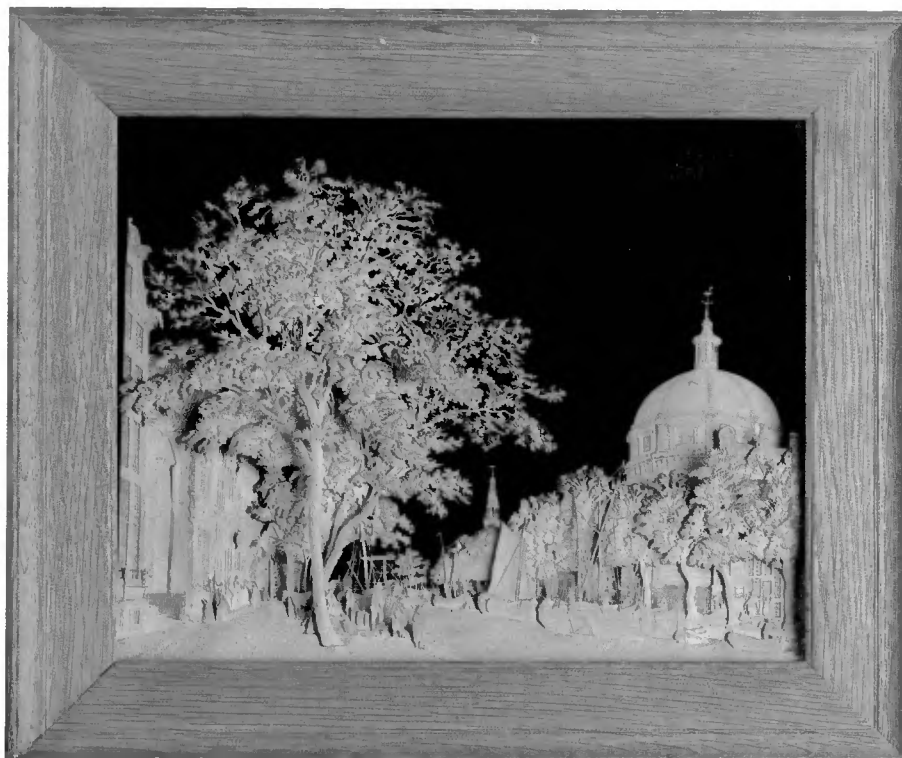
Shuipen met Sjaco. Opdrachtenboekje voor kinderen van circa 8-11 jaar. Uitgave van de Educatieve afdeling, 2002.

AANWINST/SCHENKING

► Singel met de Nieuwe Lutherse Kerk, 1764

A. van Omeringh (werkzaam derde kwart 18de eeuw)
Papierknipwerk, 36 x 42,8 cm
Inv.nr. KA 20948
Geschenk van H.J.C.M.
Nieuwenhuizen en M.G.
Nieuwenhuizen-Bosman

Minuties in papier geknipte stadsgezichten als deze worden baveelaars genoemd, een verwijzing naar de Leidse kunstenaar Cornelis Baveelaar (1747-1830) die deze vorm van knip- en snijkunst beroemd heeft gemaakt. Ook anderen hielden zich bezig met de vervaardiging van dergelijke driedimensionale kijkkastjes achter glas. Een van hen was A. van Omeringh, over wie verder weinig bekend is. In dit knipsel heeft hij de ronde Lutherse Kerk afgebeeld, gezien vanuit het zuiden. Het markante bouwwerk – een schepping van de Amsterdamse architect Abraham Dortsman (1622-1682) – was toen Van Omeringh de schaar hanteerde bijna een eeuw oud. Boven de bomen in de achtergrond verheft zich de fijn gedetailleerde spits van de Haringpakerstoren en links op de voorgrond is de ingang van de Korsjespoortsteeg zichtbaar. Langs de kaden van het Singel liggen schepen met handelswaar afgemeerd. De voorstelling is geknipt naar een prent in de Atlas Fouquet, vervaardigd naar een tekening van Jan de Beyer (1703-1785). Het geheel is door Van Omeringh topografisch zeer getrouw weergegeven. De 'kop van het Singel' was voor hem kennelijk een geliefde plek. Het museum bezit van zijn hand een ingelijst knipwerk uit 1765 met het Singel en de Jan Rodenpoortstoren.

OVERIGE PUBLICATIES

Norbert Middelkoop en Jeroen Jurjens, 'Kunsthistorische aspecten van de vier Delftse anatomische lessen', in: *De snijkunst verbeeld. Delftse anatomische lessen nader belicht*, Delft 2002-2003, pp. 65-83. Tentoonstellingscatalogus Stedelijk Museum Het Prinsenhof te Delft;

H. Vreeken, 'Parelmoeren plaque met mythologische voorstelling', in: *Bulletin van de Vereniging Rembrandt*, jrg. 12 (2002) nr.1, pp. 17-19;

H. Vreeken, 'Aantekeningen bij de grafkelder van de Amsterdamse familie Holthuysen op de Eerste Algemeene Begraafplaats te Utrecht', in: *Maandblad Amstelodamum*, jrg. 89 (2002) nr. 2, pp. 17-25;

M. de Roever, R. van der Ven en H. Vreeken, 'Walk Stained Glass Amsterdam' (een wandeling langs 'moderne' glas-in-lood ramen in Amsterdam), in: *Program Book 32th Conference of the Glass Art Society*, 2002 (uitgave ter gelegenheid van de 32ste conferentie van de Glass Art Society in Amsterdam), pp. 28-30;

J. Boonstra en M. de Ruyter, 'Dat is geen hout meer, dat is stof. Het console beeld "Dik Jantje" gerestaureerd', *Interdisciplinair vakblad voor conservering en restauratie* (2003) nr. 1, pp. 33-44.

LEZINGEN

In het kader van de tentoonstelling *Kopstukken* verzorgde conservator Norbert Middelkoop verscheidene lezingen, onder andere in het Mauritshuis te Den Haag en voor het Koninklijk Nederlands Oudheidkundig Genootschap in het Rijksmuseum, Amsterdam. Ook hield hij een lezing in de Kyoto University, Japan over Rembrandts anatomische les uit onze collectie: 'The Anatomy lesson of Dr Deijman and its place in Rembrandt's portraiture'. Het schilderij was uitgeleend aan het nationaal museum in Kyoto voor de tentoonstelling *Rembrandt Rembrandt*.

Dankzij de expertise op het terrein van de geschiedenis van de VOC, vertegenwoordigde conservator Lodewijk Wagenaar het museum op tal van wetenschappelijke congressen en symposia in binnen- en buitenland. Hij hield onder meer in Cochin (India), in Colombo (Sri Lanka) en Sint-Petersburg lezingen, gaf colleges over het onderwerp voor de Universiteit van Amsterdam en werd veelvuldig geïnterviewd, onder andere door AT5, het NRC Handelsblad, de Wereldomroep en de Deutschlandfunk.

Arja van Veldhuizen, medewerker van de Educatieve afdeling vertelde over 'Een dag uit het leven van een museumedicator' tijdens de jaarvergadering van de vereniging voor docenten in geschiedenis, die bijeenkwam in het Amsterdams Historisch Museum. Verder van huis, in Brussel, gaf zij een lezing over ons museum: 'New galleries on recent history in the Amsterdam Historical Museum. Result of an intensive process' tijdens het colloquium 'Een museum voor een stad', een bijeenkomst over het begrip stedelijk museum, georganiseerd door de musea van de stad Brussel met medewerking van 'De Vrienden van het Historisch Museum van het Brussels Gewest'.

Bij het laatstgenoemde colloquium 'Een museum voor een stad' was eveneens Renée Kistemaker, senior consultant beleidsontwikkeling en onderzoek, aanwezig. Zij hield in Brussel de lezing 'Van bedrijvig museum naar museumbedrijf. Het Amsterdams Historisch Museum in de jaren negentig'. Op de internationale conferentie 'Die Petrinische Kunstammer im Kontext der westeuropäischen Museen: Vergangenheit und Zukunft' in Sint-Petersburg verzorgde zij een lezing over 'Nederlandse verzamelaars, kunstenaars en wetenschappers en hun invloed op de Kunstkamera in het eerste kwart van de 18de eeuw'. De conferentie was georganiseerd door het Goethe Instituut, in samenwerking met het Anthropologisch en ethnographisch museum van de Academie van Wetenschappen in Sint-Petersburg. 'De museumsite van het Amsterdams Historisch Museum: een plek van besloten openheid' was de titel van haar lezing gehouden op het colloquium 'In situ', georganiseerd in het kader van het convenant erfgoed met de Vlaamse Gemeenschap in Leuven en in Gent.

AANWINST/BRUIKLEEN

◀ **Hiob de Wildt, 1640**
Dirck Dirckszn Santvoort
 (1610-1680)
Gesigneerd en gedateerd
middenonder: D.D. Santvoort
fe. / 1640
Paneel, 123,5 x 91 cm
Inv.nr. SB 6396, bruikleen
Instituut Collectie Nederland

Hiob de Wildt (1637-1704) was ongeveer drie jaar oud toen de Amsterdamse schilder Dirck Santvoort dit portret van hem maakte. Santvoort had een grote reputatie als schilder van kinderen, die door hem veelal als herders en herderinnetjes werden verbeeld. Het portret van Hiob de Wildt was onderdeel van een

grotere opdracht aan de kunstenaar; Santvoort schilderde ook twee portretten van Hiob's ouders. Vader Davidt de Wildt werd in 1641 secretaris van de Admiraliteit van Amsterdam, een functie waarin Hiob hem later zou assisteren en opvolgen. De jongen staat in een bosrijk landschap. Over zijn schouder hangt een driedubbele gouden ketting met een Spaanse gouden penning. In zijn rechterhand heeft hij een pijl en boog, terwijl hij met zijn andere hand een zwarte hond aan een riem vasthoudt. De attributen zijn vooral bedoeld om het jongetje een adellijk voorkomen te geven en zijn familie een hogere status.

LIEFDE TE KOOP

Liefde te koop. Vier eeuwen prostitutie in Amsterdam was alleen al door het onderwerp een bijzondere tentoonstelling. Annemarie de Wildt, samensteller van de tentoonstelling en conservator in het museum, vertelde een groep geïnteresseerde bezoekers hoe zo'n tentoonstelling tot stand komt en welke afwegingen er worden gemaakt om een informatieve, maar ook sfeerrijke presentatie te creëren. De vele literatuur over het onderwerp vormde een goede basis voor de inhoud van de tentoonstelling. Deze basis werd aangevuld met informatie uit onderzoek. Er moest beeldmateriaal worden verzameld, onder meer door een beroep te doen op andere museumcollecties. In het Nederlands Politie Museum in Apeldoorn bijvoorbeeld, is een serie wandpanelen uit een Amsterdams borddeel gevonden die ooit door de politie in beslag waren genomen. En soms hielp het toeval een handje, zoals de tip dat een bewoner van een pand in de Leidsestraat pornofoto's uit de jaren '30 achter de lambrizing had gevonden. Zijn huis bleek in die tijd een 'massagesalon' te zijn geweest, een verkapt borddeel. Bovenal waren de directe contacten met betrokkenen en de ervaringen die de samensteller daarbij opdeed belangrijk. Peeskamertjes en bordelen zijn bezocht en bijvoorbeeld de wijkagent van de Wallen en de gemeenteambtenaar die de vergunningen uitgeeft. Het bezoek aan de tippelzone aan de Theemsweg, samen met de beheerder ervan, werd als zeer aangrijpend, bijna bizar, ervaren. Uiteindelijk waren al die ervaringen nodig om uitgewogen keuzes te kunnen maken in de presentatie en prostitutie als bedrijfstak op een serieuze manier te belichten in een neutrale toonzetting, zonder afbreuk te doen aan de sfeer. Het publiek moest van buiten naar binnen kunnen kijken, maar ook van binnen naar buiten. Een wel heel letterlijke uitwerking daarvan was het peeskamertje: de bezoekers werden 'verleid' het kamertje binnen te stappen om daar een video over een prostituee te zien en zaten daarbij dicht naast elkaar op het bed. De inrichting van het gedeelte dat over de Wallen ging, was zodanig dat het leek alsof het er overmatig druk was: men was gedwongen schuivelend langs het tentoongestelde te gaan. Ook dat was een bewuste keuze, zo gaat het immers op de Wallen. Een interessante bijkomstigheid van deze opstellingen was dat de tentoonstelling door de bezoekers als 'interactief' werd ervaren, terwijl de bezoekers slechts werden uitgenodigd op een bepaalde plaats te lopen, te staan of te zitten.

150 JAAR HAARLEMMERMEERPOLDER

De lunchlezingen in november van het Genootschap Amstelodamum in de filmzaal van het Amsterdams Historisch Museum stonden in het teken van de viering van 150 jaar Haarlemmermeerpolder. Een fascinerende rode draad door de lezingen was de transformatie van dit eigenaardige stukje Hollands landschap. Het staat als het ware voor de manier waarop wij in het westen van het land met onze schaarse grond omgaan. Het ontstaan van het Haarlemmermeer was onderwerp van de lezing van Petra van Dam, de week daarop vertelde Gerard van de Ven over de droogmaking van het meer. 'De woeste gronden ingedeeld. De belangen van de landbouw in het proces van de droogmaking van het Haarlemmermeer' was de titel Charles Jeurgens' lezing en op 28 november zorgde Jan Benthem voor het trieste besluit met zijn lezing 'Transformatie van een agrarisch gebied: de groei van de luchthaven Schiphol'.

AANWINST/SCHENKING

◀ **Herinneringsplaquette voor S. R. de Miranda, 1948**
Fred Carasso (1899-1969)
 Gips, staal, gesaust,
 76,5 x 126 cm
 Inv.nr. BA 4167

Salomon Rodrigues de Miranda (1875-1942) was een bevlogen politicus. Als zoon van een arme, joodse diamantbewerker, kwam hij op jonge leeftijd in het diamantbewerdersvak terecht. Maar hij ontwikkelde zich en werd voor de SDAP (Sociaal Democratische Arbeiders Partij) in 1911 in de Amsterdamse gemeenteraad gekozen. Vanaf 1919 was hij wethouder, onder meer van Publieke Werken en van Volkshuisvesting. Onder zijn bewind kwamen veel bouwprojecten tot stand en vond de aanleg van het Amster-

damse bos, een werkverschaffingsproject, plaats. Heel direct bemoeide hij zich met de bouw van het Amstelparkbad, een groot, modern openluchtzwembad, dat na de Tweede Wereldoorlog zijn naam kreeg. In 1939 werd hij door het dagblad *De Telegraaf* beschuldigd van corruptie. Hoewel onschuldig, was het toen met zijn politieke carrière gedaan. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verzette De Miranda zich openlijk tegen de bezetter. In 1942 werd hij gearresteerd en naar kamp Amersfoort gebracht, waar hij op gruwelijke wijze werd mishandeld en de dood vond. Beeldhouwer Fred Carasso gaf deze plaquette aan de familie De Miranda, een bronzen exemplaar met dezelfde voorstelling hing in de hal van het De Mirandabad.

3DE MUSEUMN8

Wat twee jaar geleden begon als afstudeerproject voor vier studenten onder leiding van vier PR-medewerkers van vier verschillende musea, is inmiddels uitgegroeid tot een jaarlijks niet meer weg te denken evenement dat vooral jongeren trekt. Op zaterdag 2 november vond de 3de museumn8 plaats. Zesendertig Amsterdamse musea openden van 19.00 tot 2.00 uur hun deuren. Ongeveer 26.000 mensen, 4000 meer dan vorig jaar, hebben de musea bezocht en aan de speciale activiteiten deelgenomen, 4000 werden er geteld in het Amsterdams Historisch Museum en 1600 in Museum Willet-Holthuysen. De organisatie van de Museumn8 werd gefinancierd uit de verkoop van toegangskaarten en werd gesponsord door ABN AMRO (hoofdsponsor), VandenEnde Foundation (hoofdbegunstiger), Het Parool (mediapartner). Partners van de Museumn8 waren Boomerang en de gemeente Amsterdam. Voor het vervoer werd samengewerkt met Rederij Lovers Museumboot en het Amsterdams Openbaar Vervoer Museum (AOM). Van de gemeente Amsterdam werd subsidie ontvangen voor de organisatie van de opening en voor het laten uitvoeren van een publieksonderzoek.

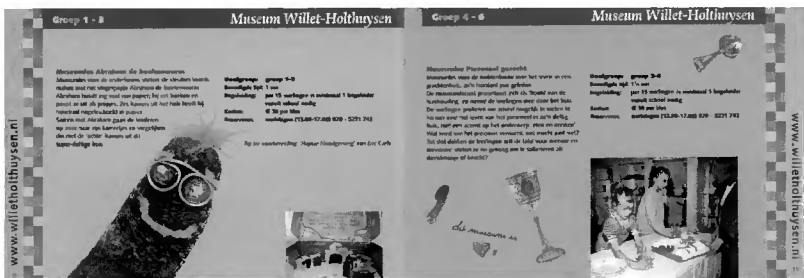
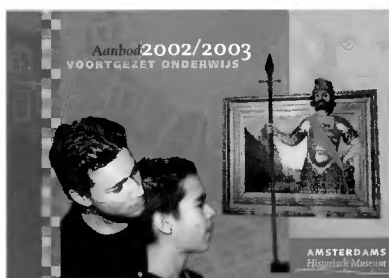

De medewerkers van de Museumn8, ook dit jaar weer in ons museum gehuisvest, werden bijgestaan door het hoofd Public Relations & Marketing en door de begeleidingsgroep bestaande uit vier PR-medewerkers van vier verschillende musea. De directeur van het Amsterdams Historisch Museum trad namens de musea op als eindverantwoordelijke. De Museumn8 heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een professionele organisatie met twee coördinatoren. De plannen om tot een Stichting Amsterdamse Museumn8 over te gaan zullen begin 2003 worden gerealiseerd. De organisatie van de Museumn8 heeft per januari 2003 kantoorruimte bij het AUB-Uitburo gehuurd.

De museumn8 in het Amsterdams Historisch Museum stond grotendeels in het teken van *Kopstukken*. De kopstukken van de n8 kwamen tot leven door grote projecties op verschillende plaatsen in het gebouw. Zelf een kopstuk worden? Dat kon tijdens de portretwedstrijd of door je 'kop' in het gekopieerde schilderij van een van de oude meesters te steken. En nadat het publiek Amsterdamse liederen had meegegalmd in museumrestaurant David en Goliath, werd om klokke twaalf die ruimte omgetoverd tot balzaal, want toen startte een echt Bal Masqué. Ruisende zijden rokken en bepoederde pruiken luidden de n8 uit.

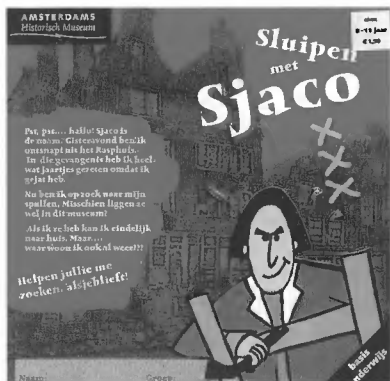
AANBOD IN NIEUW JASJE

In intensieve samenwerking met de afdeling Public Relations heeft de Educatieve afdeling in het afgelopen jaar een tweetal nieuwe brochures ontwikkeld ten behoeve van het onderwijs, met daarin het educatieve aanbod van het Amsterdams Historisch Museum en Museum Willet-Holthuysen. In aantrekkelijk vormgegeven boekjes, één voor het basisonderwijs en één voor het voortgezet onderwijs, staat heel overzichtelijk wat de beide musea te bieden hebben: van de museumles *Abraham de boekenwurm* voor de allerkleinsten uit de groepen 1 tot en met 3 tot het onderwijsproject *Portret van de Gouden Eeuw* voor de leerlingen uit de bovenbouw van het voortgezet onderwijs of het project *Vooruit met de tijd!* over de nieuwste Amsterdamse geschiedenis voor leerlingen van het middelbaar beroepsonderwijs (VMBO). Hoewel het aanbod vrijwel hetzelfde was als het jaar ervoor toen de informatie werd verstuurd via simpele A4-vellen, krijgt de Educatieve afdeling nu van de docenten te horen: 'ik wist niet dat jullie zoveel deden voor het onderwijs' en 'wat een leuke kijktochten en projecten'. Duidelijk een kwestie van presentatie dus... Dezelfde vrolijke vormgeving als de brochures heeft een 'actiefel' dat tweemaal per jaar naar de scholen wordt gestuurd. Overzichtelijk wordt hierop het educatieve aanbod bij tijdelijke tentoonstellingen gepresenteerd.

GRAS

In 2001 is het samenwerkingsproject tussen de educatieve afdelingen van ons museum, het van Goghmuseum, het Rijksmuseum en het Stedelijk Museum (GRAS) van start gegaan. Doel was een gezamenlijk aanbod te ontwikkelen voor het Voortgezet Middelbaar Beroepsonderwijs. In 2002 zijn, na wat aanloopproblemen, goede resultaten geboekt. Met enige trots kunnen nu twee museumarrangementen worden gepresenteerd, een voor de onderbouw van het VMBO: *Museum@atwork*, en een voor de bovenbouw: *Trends and hypes*. *Museum@atwork* gaat, het laat zich al raden, over allerlei aspecten van het museumvak en *Trends and hypes* over mode en kleding. In beide arrangementen hoort museumbezoek en een voorbereidende of verwerkingsles op school. En voor beide arrangementen bieden de vier musea, wat de activiteiten in het museum betreft, elk een verschillende invulling. Zo kunnen de leerlingen die met het programma *Museum@atwork* bezig zijn in het Amsterdams Historisch Museum zelf een vitrine leren inrichten. In het museum en in de klas worden de leerlingen begeleid door museumdocenten, die overigens niet alleen in het eigen museum, maar voor deze programma's in alle vier de musea inzetbaar zijn. Bij de uitwerking van de arrangementen zijn tien 'proef'scholen betrokken geweest en hebben evaluaties met docenten en leerlingen plaatsgevonden. De bedoeling is om het aanbod in 2003 uit te breiden en om ook na 2004, wanneer de subsidie voor deze samenwerking afloopt, een mogelijkheid te vinden om de activiteiten van GRAS, waar al zoveel energie in is gestoken, te continueren. Vanaf het voorjaar 2003 zullen de arrangementen, die vooralsnog op proef hebben gedraaid, aangeboden worden aan de Amsterdamse scholen en in september van dat jaar zal het aanbod landelijk plaatsvinden.

ZONDAG IN HET MUSEUM

Op de laatste zondagen in 2002 werd voor het eerst een familieprogramma aangeboden, waarin ouders en kinderen actief kennismaken met de permanente presentatie. Gewapend met een koffertje vol voorwerpen doorloopt de familie het museum op zoek naar museumobjecten die met de spulletjes in hun koffer te maken hebben.

Ook voor kinderen alleen (van 8 tot 11 jaar) is in het verslagjaar een opdrachtenboekje tot stand gekomen, waarmee zij op actieve wijze een rondgang door het museum kunnen maken: *Sluipen met Sjaco*. In het boekje neemt de 18de-eeuwse boef Sjaco de kinderen mee om zijn spullen te vinden die volgens hem ergens in het museum worden bewaard. *Sluipen met Sjaco* is ook geschikt voor groepen uit het basisonderwijs.

THEATER OP ZAAL

Bij de tijdelijke tentoonstellingen zijn zoals gebruikelijk speciale onderwijsprojecten ontwikkeld. Succesvol was het project 'Kopstukken' bij de gelijknamige tentoonstelling, bedoeld voor leerlingen uit het basisonderwijs (groepen 3 tot en met 6). Hoe laat je kinderen van die leeftijd leren en genieten van een zaal vol portretten? In samenwerking met Kunstweb is gekozen voor een theatrale aanpak. Onder leiding van twee dramadocenten van Kunstweb maakten de leerlingen op humorvolle wijze kennis met die deftige Amsterdammers op de portretten en met de schilderkunst. En dat allemaal omdat inspecteur Hoofd en de hoofdinspecteur een kopstuk kwijt waren... Het was voor het eerst dat het museum gebruik maakte van een dergelijke theaterachtige spelvorm en het zal vast niet voor het laatst zijn.

LIEFDE TE KOOP: GROEPSBEZOEK

De tentoonstelling *Liefde te koop* vroeg vanwege het onderwerp om een afwijkende aanpak wat betreft het groepsbezoek. De museumdocenten kregen een speciale opleiding om in deze tentoonstelling rond te kunnen leiden. Het viel niet uit te sluiten dat het getoonde heftige reacties of juist gène zou oproepen bij het publiek. De rondleiders werden getraind in procesbegeleiding en om bij discussies op zaal zo sturend op te treden dat recht werd gedaan aan het onderwerp en de mening van de bezoekers.

Door de afdeling Public Relations en de Educatieve afdeling is een brochure ontwikkeld die landelijk aan diegenen werd gestuurd die betrokken zijn bij de

AANWINST/SCHENKING

◀ Het Amsterdamse Liefverdje

Carel Kneulman (1915)
Brons, metaal en hout
(sokkel), h. 20,6 cm
Inv.nr. BA 4164

Het beeldje is een verkleinde kopie van het Amsterdamse Liefverdje dat sinds 1960 op het Spui staat. Carel Kneulman maakte dit onbevengene straatjochie als grap in gips, waarna een groep Amsterdammers zich beijverde om het beeld in brons te laten uitvoeren en hem een definitieve plaats op het Spui te bezorgen. Het sigarettenbedrijf Hunter

Cigarette Company zorgde voor de financiën. Sinds die tijd was het Liefverdje middelpunt van vele ludieke acties, door onder anderen de Provo's en de Dolle Mina's, die in de jaren '60 en '70 veelvuldig in Amsterdam plaatsvonden. Ook nu nog blijkt die grijnzende jongenskop uit te dagen tot creativiteit, zo kun je hem aantreffen met een keurige stropdas om, gehuld in een koningsmantel, of helemaal bont beschilderd. Qua stijl is het Liefverdje een uitzondering in het werk van Kneulman. Deze kopie is geschenken door de familie van Han Lammers, in de roerige jaren '70 wethouder in Amsterdam.

uitvoering van prostitutiebeleid. In de brochure werden zij met hun team uitgenodigd de tentoonstelling te komen bekijken en eventueel een rondleiding te volgen. Tevens bevatte de brochure suggesties voor extra activiteiten rondom het bezoek aan de tentoonstelling. Ruimtes werden in het museum beschikbaar gesteld om ongestoord over het geziene na te praten en er was een lijst met namen en telefoonnummers van Amsterdamse collega's, met een beschrijving van hun specialisme. De bedoeling was dat de bezoekende groep zelf contact met de Amsterdamse collega legde om ervaringen uit te wisselen. Voor het onderwijs - HAVO/VWO en sociaal-maatschappelijke MBO's en HBO's was een 'breed' lespakket beschikbaar. Het pakket bestond uit een video met audiovisuele fragmenten uit de tentoonstelling, lessuggesties ter voorbereiding en een nagesprek/discussie. De verschillende tekstfragmenten over prostitutie sloten nauw aan op de thema's in de tentoonstelling. De kijkvragen voor in de tentoonstelling waren onderverdeeld in vier thema's, geschikt voor de verschillende onderwijsvormen.

REACTIES

Beide tijdelijke tentoonstellingen, *Liefde te koop* en *Kopstukken*, werden zeer goed ontvangen, zowel bij de bezoekers als bij de pers. Uit opmerkingen in de bezoekersboeken blijkt het enthousiasme van het publiek. Over *Liefde te koop*: *Zoals alle tentoonstellingen in het A'dams historisch: gedurfd: actueel: en goed vorm gegeven. Bravo! en: Geweldige opzet. Heel knap gedaan, maar ook soms erg triest.* Dat vond een andere bezoeker ook die schreef: *Wat ben ik blij met het werk dat ik doe!* Een opmerking die regelmatig voorkomt in de boeken. Het publiek en de pers prezen vooral de neutrale toonzetting in de tentoonstelling. Er kwamen opvallend veel journalisten uit de landen rond de Middellandse Zee, die na te zijn rondgeleid werkelijk verbijsterd waren dat prostitutie in Nederland zo geregeld is, tot de afwerkplekken aan toe.

Ook *Kopstukken* kreeg in de pers goede recensies, waarbij de kop in *Het Financieel Dagblad*: *Portretten saai en vervelend? Zie het tegendeel in het AHM* een mooie opsteker was. Het publiek genoot over het algemeen zeer van het bezoek aan *Kopstukken*: *Ik heb de hele middag lopen genieten van de Kopstukken. Enig om de familiebanden zo te zien en Een geweldige tentoonstelling = 10+, maar ook, heel droog: Iets teveel portretten.* En nogal wat bezoekers noteerden dat zij zeker terug zouden komen, wat opmerkelijk is bij een tijdelijke tentoonstelling.

WWW.AHM.NL

Veel Nederlandse musea hebben de laatste tijd hun website vernieuwd en bieden via het internet informatie over de collectie. Sinds april 2002 heeft ook het Amsterdams Historisch Museum een nieuwe site. Het is een digitaal visitekaartje geworden dat in een paar klikken inzicht geeft in de aard van het museum.

Wat kost het? Hoe kom je er? Maar vooral ook: wat is er te zien en te doen? Er is met opzet gekozen voor een brutale vormgeving, die enigszins afwijkt van de gemiddelde museumsite. Dat was nodig om recht te doen aan de veelzijdigheid van het museum, dat immers een museum over geschiedenis is, van de Middeleeuwen tot in de 21ste eeuw. De beelden die hierbij horen zijn zo verschillend dat het decor waartegen je ze laat zien telkens moet kunnen worden veranderd. Daarom is gekozen voor een eenvoudige vorm, die lijkt op de audiovisuele presentaties in het museum zelf, maar waarmee zo flexibel mogelijk gewerkt kan worden.

De site biedt naast de gebruikelijke bezoekersinformatie een uitgebreid overzicht van alle educatieve programma's die het museum aanbiedt. Daarmee kunnen onderwijzers en docenten een bezoek aan het museum op afstand voorbereiden. Verder geeft de site een voorproefje van de audiovisuele en interactieve programma's in de vaste opstelling van het museum. Zelfs van de populairste, meest in het oog springende attractie, de digitale groeikaart van Amsterdam, is speciaal voor het internet een bewerking gemaakt, voorzien van een voice-over. En er is bijzondere aandacht voor de geschiedenis van het

AANWINST/SCHENKING

▲ ◀ **Herenschoen type Mondriaan, 1981**

Suède

▲ **Damesschoen uit de serie Rio, 1994**

Leer, hout

▲ ▶ **Damesschoen, 1995**

Leer, rubber

Inv.nrs. KA 20917-19

Jan Jansen is een wereldnaam in schoenen. Opvallend in de scheppingen van deze Amsterdamse ontwerper is de creatieve combinatie van de uiteenlopendste materialen.

AANWINST/SCHENKING

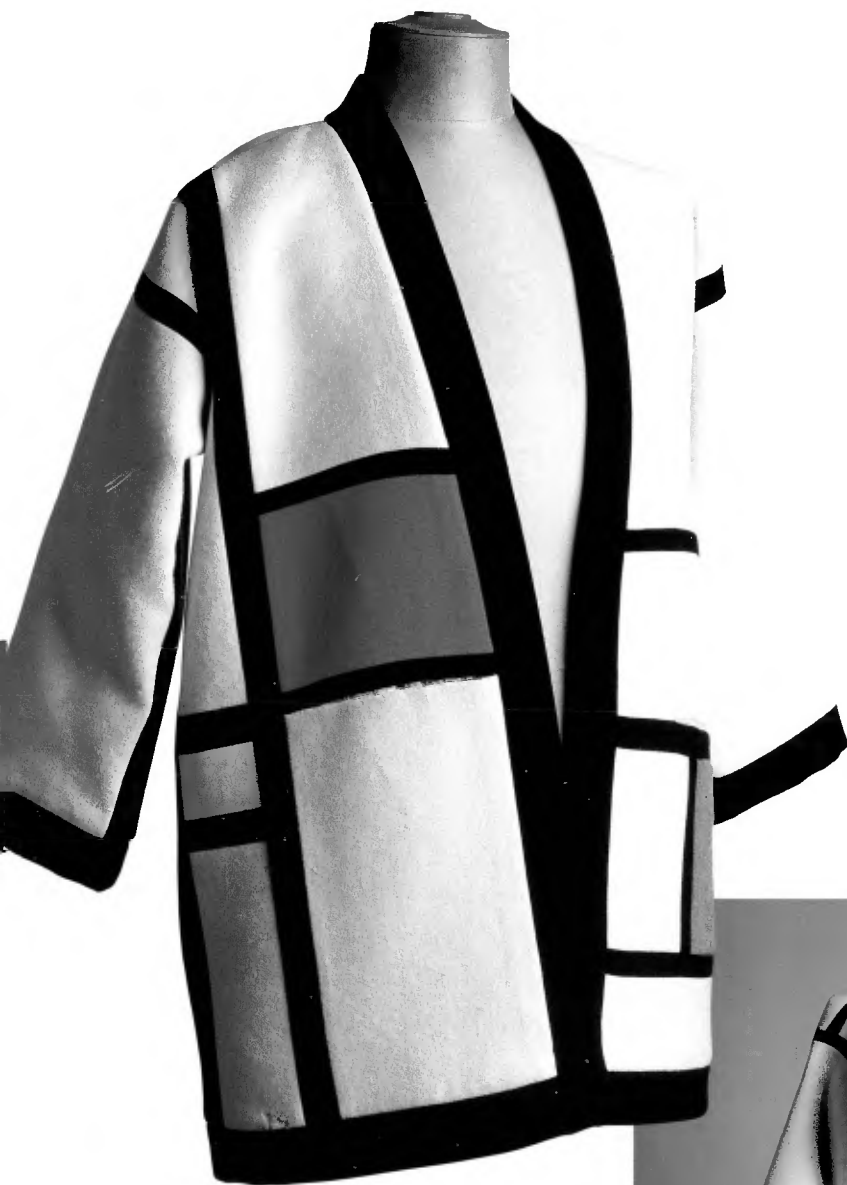
◀ **Kinderjasje, circa 1974**

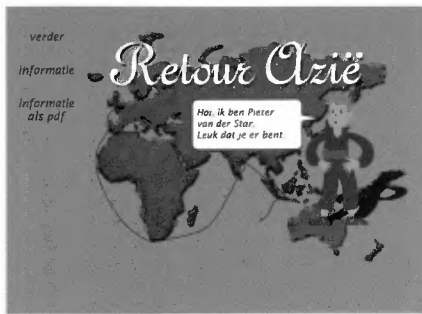
Wol

Inv.nr. KA 20911

Peter Rozemeijer heeft dit kinderjasje in opdracht van Jerven Ober gemaakt voor één van zijn twee dochters. Als groot bewonderaar van het abstracte werk van de schilder Mondriaan (1872-1944) is het patroon van het jasje hierop geïnspireerd.

De schoenen en het kinderjasje horen bij de schenking door Jerven Ober van een deel van zijn textielcollectie. Vanaf zijn achttiende heeft Jerven Ober (1942) zich beziggehouden met verzamelen. Regelmatig bezocht hij ateliers, waar hij eigentijdse grafiek en tekeningen kocht. Ook legde Ober zich toe op het verzamelen van toegepaste kunst, waar hij ook over publiceerde. Vanaf begin jaren '70 verzamelde hij zijn toenmalige vrouw naar in Amsterdam gevestigde modeontwerpers. Uit deze bezoeken ontstond zijn liefde voor mode en heeft hij een bijzondere modecollectie bijeengebracht, bestaande uit kleding, hoeden en schoenen van Frank Govers, Peter Rozemeijer, Max Heijmans, Harry Scheltens en Jan Jansen. De objecten kocht hij van particulieren, uit nalatenschappen of rechtstreeks van de ontwerpers zelf. In zaal 23 van het museum werd in de speciale textielvitruine een selectie van deze schenking getoond.

Burgerweeshuis, overigens ook een samenvatting van een uitgebreid programma dat in het voorjaar van 2003 in het museum geïnstalleerd zal worden. De ontwikkeling van de nieuwe site staat niet op zichzelf. Ons museum onderscheidt zich al jaren door de productie van audiovisuele en interactieve programma's in eigen beheer. De combinatie van oude en nieuwe media is voor het museum van groot belang, omdat juist door audiovisuele en nieuwe media een brug geslagen kan worden tussen de collectie van het museum, de complexe geschiedenis van de stad en de belevingswereld van een eigentijds publiek. Het museum werkt, zoals bijna alle museale instellingen, gestaag aan de digitalisering van de collectieregistratie. Ook deze databank zal in de toekomst via het internet toegankelijk worden gemaakt. Kortom, de nieuwe website van het Amsterdams Historisch Museum is slechts een eerste stap in de 21ste eeuw.

RETOUR AZIË

Ter gelegenheid van de herdenking van de oprichting van de VOC in 1602, is in samenwerking met CIAO (Stichting Computers in het Amsterdamse Onderwijs) de leerlingenwebsite www.retourazie.nl ontwikkeld voor de groepen 7 en 8. De virtuele reis gaat van Amsterdam naar Batavia, Oost-Java, de Molukken en weer terug naar Amsterdam. Weesjongen Pieter is de hoofdrolspeler in de educatieve website, waarvoor de VOC als decor fungeert. Hij maakt kennis met de handel en het werken op een schip en doet aan boord allerlei klusjes die goed zijn voor reken- en taalvaardigheid. Intussen steekt Pieter van alles op over vreemde landen en culturen, cartografie en andere zaken die vallen onder 'wereldoriëntatie'. Het project werd gefinancierd door ABN AMRO.

AANWINST/AANKOOP
 ◀ **Dansende Amsterdamse meiden**, circa 1905
 Chris van der Hoef (1875-1933)
 Plateelbakkerij Zuid-Holland, Gouda
 Veelkleurig beschilderd aardewerk, h. 20 cm
 Inv.nr. BA 4165

Chris van der Hoef was een veelzijdig en talentvol kunstenaar. Hij was actief als medailleur, beeldhouwer en keramist. Op al deze terreinen heeft hij een vernieuwende rol gespeeld. Dit sierlijke beeldje van twee dansende jonge vrouwen heeft hij omstreeks 1905 gemaakt. Van der Hoef heeft de essentie van het dansen – beweging – in de houding van het paar goed weten te treffen. Met hun

gestrekte armen en uitwaaiende rokken is de compositie van het groepje prachtig in balans. Opvallend zijn ook de krachtige kleuren en sprekende dessins in de kleding van de vrouwen. Omstreeks 1900 waren volkstypes een populair genre binnen de beeldhouwkunst. Ook tijdgenoten van Van der Hoef als Joseph Mendes da Costa (1863-1939) en Lambertus Zijl (1866-1947) maakten dergelijke kleinsculpturen. Kunstenaars trokken er veelvuldig op uit, op zoek naar boeren en vissers aan het werk. Of ze bleven in de stad en beeldden thema's af uit het dagelijkse leven. Daarbij lieten ze zich inspireren door arbeiders en werkvrouwen, zoals deze twee Amsterdamse meiden.

Collectie

COLLECTIE DIGITAAL

In de digitalisering van de collectieregistratie is in 2002 een belangrijke vooruitgang geboekt. Sinds 1993 werkten de medewerkers die belast zijn met het beheer en de documentatie van de collectie in het programma TINman. Al geruime tijd echter was duidelijk dat een conversie naar een nieuw programma noodzakelijk was en in 2001 is daarmee begonnen. De keuze viel op het programma ADLIB, bij veel andere musea in gebruik. ADLIB biedt de mogelijkheid om de combinatie van literatuur en objectgegevens, van oudsher kenmerkend voor de collectieregistratie van ons museum, te handhaven. Het programma is gebruikersvriendelijk en toont de objectgegevens en de afbeelding van het object op één scherm. Dankzij de nauwkeurige voorbereiding, een goede samenwerking met ADLIB en overleg met collega-musea is de definitieve conversie soepel verlopen. We zijn nu in staat om op een eenvoudige en snelle manier veel gegevens over de collectie op systematische wijze tevoorschijn te halen. Daarnaast kunnen allerlei formulieren door middel van sjablonen aan de objectgegevens worden gekoppeld, zoals bruikleencontracten, transportformulieren en brieven.

Door de verdergaande automatisering is er veel veranderd in de werkzaamheden rondom de collectie. Het heeft veel inspanningen en flexibiliteit van de medewerkers gevraagd en hier geldt duidelijk dat de kost voor de baat uit gaat. Sinds de conversie kan het systeem volop worden benut. Nadat het interne netwerk in het museum zal zijn geïnstalleerd, zal het geautomatiseerde collectieregistratiesysteem voor alle museummedewerkers toegankelijk worden gemaakt en de volgende fase zal zijn dat de collectiegegevens ook via het internet wereldwijd geraadpleegd kunnen worden.

Het inzicht in de eigen collectie is enorm toegenomen en op basis daarvan wordt momenteel gewerkt aan een collectieplan; in 2003 zullen voorstellen met betrekking tot het beheer, behoud en de documentatie van de collectie worden geformuleerd als voorbereiding van het Kunstenplan 2005-2008.

BUITENCOLLECTIE

De kunstschaten van de gemeente Amsterdam bevinden zich niet alleen in de beide gemeentelijke musea, maar zijn ook buiten de muren van de musea te bewonderen. Het Stedelijk Museum is verantwoordelijk voor de beelden in de openbare ruimte en het Amsterdams Historisch Museum is verantwoordelijk voor het toezicht op de kunstobjecten in diverse openbare gebouwen in de stad. Het betreft afzonderlijke bruiklenen aan verschillende instellingen en het betreft grote clusters voorwerpen die van oudsher deel uitmaken van historische interieurs, zoals in de Beurs van Berlage, de ambtswoning van de burgemeester en de Stadsschouwburg.

In een twee jaar durend project heeft het museum deze buitencollectie nagevolgd en het beheer ervan naar een hoger niveau gebracht. In het afgelopen jaar is een aantal restauraties aan de objecten uitgevoerd, is er een nieuwe controleprocedure ingevoerd en zijn er nieuwe standaardcontracten opgesteld voor de bruikleenovereenkomsten. Begin 2003 zal een eindrapport worden opgesteld met voorstellen voor het beheer van de buitencollectie in de toekomst.

AANWINST/SCHENKING

▼ Zilveren koffiefilterkan op komfoor, 1825

Amsterdam, Jean Theodore Oostermeyer (ca. 1791-1827)
h. 37,2 cm

Inv.nr. KA 20963

Jubileumgeschenk van Douwe Egberts Nederland ter gelegenheid van zijn 250-jarig bestaan

De jong gestorven zilversmid Jean Theodore Oostermeyer is maar kort als zelfstandig meester in Amsterdam werkzaam geweest. Er is dan ook weinig werk van hem bekend. Deze koffiefilterkan behoort tot de zeldzame grotere stukken. Het voorwerp is een relatief vroeg voorbeeld van een nieuw type kan, waarin de koffie met behulp van een filtersysteem werd gezet. Bij het oudere model kraantjes-

kan zonk de koffiedrab op de bodem, wat veelal leidde tot een verstopt kraantje. Het nieuwe van deze koffiekraan betreft het afneembare bovengedeelte dat twee filters bevat, waartussen zich de gemalen koffie bevond. Nadat er kokend water op de koffie was gegoten sijpelde de vloeistof in de schenkan. Vervolgens verwijderde men het opzetstuk en was de koffie klaar om te worden geserveerd. Met behulp van een spiritusbrandertje in het bijbehorende komfoor kon de drank heet worden gehouden. Houten onderdelen als oren en bodemplaat hadden een isolerende functie. Wat dit exemplaar extra bijzonder maakt is dat alle losse onderdelen als filters en stamper nog aanwezig zijn.

Archeologie

Er zijn in 2002 vijf opgravingen gerealiseerd, waarvan twee noodonderzoeken vanwege bouwwerkzaamheden waarbij onverwacht archeologische resten aan het licht kwamen.

Resten van vier graven in de zuidelijke kruisgang, ingesloten tussen het funderingshout van het GEB-onderstation dat in 1920 op deze locatie verrees.

De fundamenten van het Zee-magazijn in de Van Gendthallen vanuit het noorden gezien.

MINDERBROEDERSKLOOSTER

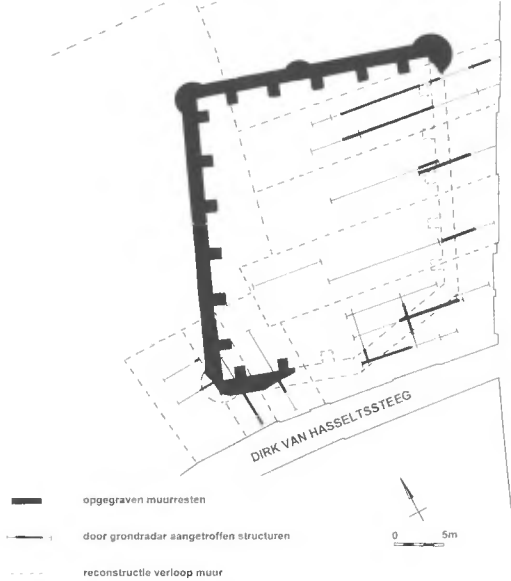
De eerste opgraving vond plaats op een locatie tussen de Bloedstraat, Gordijnensteeg en Monnikenstraat. Hier was in 1462 het Minderbroedersklooster gesticht dat tot 1578 heeft bestaan, ooit het grootste mannenconvent in de stad. Op het opgravingsterrein zijn de muurresten van de refter (eetzaal) en de wijnkelder vrijgelegd. Zoals gebruikelijk bij Amsterdamse kloosters uit die periode waren de muren gemetseld op een zware eikenhouten roosterfundering. Ten noorden van de refter kon een klein gedeelte van het kloosterhof met de kruisgang worden opgegraven. Ter hoogte van deze kruisgang zijn resten van enkele monnikengraven aangetroffen. Aan het einde van de 16de eeuw verrezen er woonhuizen en een pakhuis op de kloosterfunderingen. Dankzij deze overbouw is de structuur van het hoofdgebouw lange tijd in de topografie bewaard gebleven.

OOSTENBURG

Tussen juni en oktober is een derde van een reeks opgravingen op Oostenburg bij de Czaar Peterstraat uitgevoerd. Hier bevond zich van 1660 tot 1800 de scheepswerf van de VOC. In de 19de eeuw vestigde Werkspoor er zijn fabrieken waar stoomschepen, locomotieven, spoorwegmaterieel en motoren werden geproduceerd. Het fabrieksterrein, dat in 1954 door de Verenigde Machinefabriek Stork in gebruik werd genomen, wordt in de komende tijd opnieuw ingericht. Het onderzoek richtte zich op de fabriekshallen van Werkspoor aan de zuidwest kant van het terrein. Die hallen zijn tussen 1897 en 1905 door het bureau van ingenieur-architect A.L. van Gendt gebouwd en worden naar hun architect de 'Van Gendthallen' genoemd. Zij zijn in 2001 tot monument verklaard, maar de herinrichting van het interieur bood gelegenheid tot bodemonderzoek. Door middel van een sleuf van 150 meter lengte binnenin de hal zijn de contouren van de drie werfeilanden en tussenliggende grachten in kaart gebracht. Tot de structuren die zijn teruggevonden, behoorden de verschillende oeverbekistingen van de twee noordelijke eilanden en twee grote, met hout beklede mortelbakken. Tevens is in de oeveraanplemping een ton met pek teruggevonden dat gebruikt werd voor het breeuwen van de scheepsnaden. De voornaamste vondsten waren de funderingsmuren van het in 1665 gebouwde Zeemagazijn van de VOC. Het was een gebouw van ongeveer 180 meter lengte dat zich langs de gehele zuidrand van de werf uitstrekte. In 1822 was het ingestort. Het grondplan bleek uit vier oost-west muren te bestaan met noord-zuid gerichte booggewelven ertussen. Dit lijkt erop te duiden dat het gebouw uit drie traveeën bestond en breder was dan historisch werd verondersteld. De muurresten tonen aan dat het gebouw in zijn geheel van zijn funderingspalen is gegleden en dat de muren ieder afzonderlijk in noordwestelijke richting zijn omgevallen.

BURCHT AAN DE KOLK

In oktober en november verlegde de opgravingsactiviteiten zich naar de Nieuwezijds Kolk. In 1994 en 1999 waren hier aan de Nieuwendijk resten aangetroffen van respectievelijk de west- en de noordzijde van een ommuurde versterking uit de 13de eeuw. Ditmaal richtten de archeologen hun aandacht op mogelijke muurresten onder de panden Dirk van Hasseltssteeg 2-6, aan de zuidzijde van de Kolk. Aangezien de opgraving onder de fundering en bestaande bebouwing moest worden uitgevoerd, is er geen open werkput, maar een tunnel aangelegd tot 5 meter diepte onder het maaiveld: in totaal is

opgegraven muurresten

door grondradar aangetroffen structuren

reconstructie verloop muur

0 5m

120 m² grond met de hand weggegraven. Hierbij is de fundering van de zuid-westhoek van de ommuring met vier steunberen vrijgelegd. De fundering was samengesteld uit een circa 3 meter brede bouwvloer van scheepdelen en forse eiken balken, die op de drassige met riet begroeide oeverwal van de Amstel was gelegd en met kloostermoppen (groot formaat bakstenen) en zand was geëgaliseerd. Hierop is het muurwerk gemetseld. Tevens kon voor het eerst ook op een klein deel van het binnenterrein van de ommuring worden gegraven met een 13de-eeuws loopvlak. Alle verschillende gegevens leiden tot een voorlopige reconstructie van een ommuurde burcht van 25 bij 20 meter (zie afbeelding hiernaast). De buitenmuur is mogelijk vijfhoekig, waarbij de ingang tot het binnenterrein waarschijnlijk aan de zuidoostzijde lag, gericht naar de Nieuwendijk. Aan de noordkant van het binnenterrein tonen radarbeelden bouwresten die wellicht tot de woontoren van de burcht behoren. De eventuele overblijfselen van poort en woontoren liggen nog verborgen onder de percelen langs de Nieuwendijk.

NOODONDERZOEK IN DE HORTUS

Een archeologisch noodonderzoek in de Hortus Botanicus is in een paar dagen in november uitgevoerd. Tijdens de verbouwing van de Oranjerie, die uit 1875 stamt, kwamen namelijk onder de vloer oudere muurresten tevoorschijn. De teruggevonden overblijfselen bleken te behoren tot een serie tropische broeikas. Ze zijn in 1715 gebouwd en werden destijds de 'warme kas' en de 'Kaapse nieuwe kas' genoemd. Het gehele bouwsel had een vloeroppervlak van 25 bij 2,5 meter en was gefundeerd op een reeks van negen onderling verbonden waterkelders. Hier werd het water bewaard om de planten te besproeien. Via een stelsel van goten door de tuin kon het water worden aangevoerd. Bijzonder was het stookhok, met een oven aan de kopse kant van het gebouw, om lucht te verwarmen die met een gemetseld kanaal door de kas werd gevoerd. Met de toevalsvondst van de waterkelders en het verwarmingssysteem zijn unieke technische voorzieningen van de oude broeikas aan het daglicht gekomen.

De oostelijke helft van de broeikas met de gemetselde gewelven van enkele waterkelders en een bak voor waterplanten op de voorgrond.

DE 18DE-EEUWSE VEESTALLEN VAN AMSTERDAM IN ZEEBURG

Tot slot is een archeologisch noodonderzoek uitgevoerd langs de Zeeburgerdijk Oost aan de voet van de Amsterdamse brug, nadat bij graafwerkzaamheden zware gemetselde funderingen waren aangetroffen. Over het bestaan van een historisch gebouw op deze locatie was aanvankelijk niets bekend. Het bleek te gaan om een groot rechthoekig bouwwerk van circa 40 bij 23 meter, waarvan de zuidelijke helft van de fundering bestond uit langwerpige booggewelven en de noordelijke helft uit twee rijen van rechthoekige compartimenten. De vondsten in de gewelven en de ophogingen rond het gebouw wezen op een datering in de tweede helft van de 18de eeuw. De aanwezigheid van mest in een van de gewelven en enkele compartimenten leidde tot de conclusie dat het een omvangrijk stallencomplex betrof. Historische bronnen onderschrijven dit idee: het waren de grote stallen die het Oude Zijds Huiszittenhof (of -huis) hier in 1769 had opgericht en die in 1938 vanwege bouwvalligheid waren afgebroken. Deze plek aan de Zeeburgerdijk was de centrale plaats voor de opvang van vee dat over de Zuiderzee naar Amsterdam werd aangevoerd. Het recht om hier accijns te heffen op het 'ontscheepen der beesten' was vanaf de 16de eeuw verpacht aan de regenten van het hof ter financiering van de armenzorg. Naast een haven werden hier ook stallen ingericht om de varkens en runderen tijdelijk onder te brengen. Onder het noordelijke deel van de fundamenteen bevond zich een oudere vloer van gele ijsselsteentjes. Dit zijn waarschijnlijk de restanten van de stallen die in 1675 tegelijk met herberg Zeeburg werden gebouwd.

De veestallen naar het westen gezien met de gewelfmuren aan de linkerkant en de verschillende compartimenten aan de rechterzijde.

Voorwerpen die afkomstig zijn uit opgravingen door de Afdeling Archeologie van bureau Monumenten en Archeologie vallen onder de verantwoordelijkheid van het Amsterdams Historisch Museum. Foto's bureau Monumenten en Archeologie, W. Krook.

Museum Willet-Holthuysen

Palet Willet

Een keuze uit de kunstcollectie van Abraham Willet

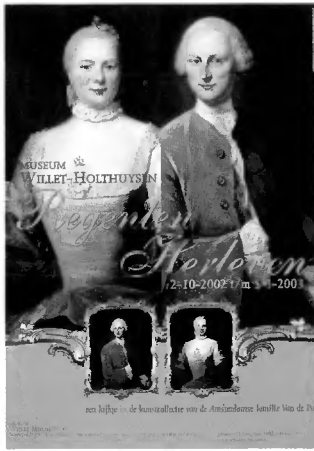
26 januari tot en met 28 juli

Palet Willet is een regelmatig terugkerende tentoonstelling die steeds een andere keuze uit de rijke en veelzijdige kunstverzameling van Abraham Willet toont. Willet bewoonde in de 19de eeuw samen met zijn vrouw Louisa Willet-Holthuysen het voorname grachtenpand en bracht er een zeer gevarieerde collectie van kunst en kunstnijverheid bijeen. Vooral zijn glas- en zilvercollectie was en is van internationale allure. Een groot aantal unieke glazen en zilveren voorwerpen waren dan ook op de eerste verdieping van het museum te bewonderen.

◀ **Bekerglas**, 1600-1625
Vermoedelijk Amsterdam
Façon de Venise
Uit de collectie van Abraham Willet

◀ **Rariteitenkabinet**,
circa 1666
Johan Georg Hainz
(werkzaam 1666-1700)
Uit de collectie van Abraham Willet

Regenten herleven

Een kijkje in de kunstcollectie van de Amsterdamse familie Van de Poll

2 oktober 2002 tot en met 5 januari 2003

De familie Van de Poll is een echte regentenfamilie. Vanaf de 16de tot en met de 19de eeuw bekleedden leden van de familie hoge bestuurlijke functies in Amsterdam. Zij waren burgemeester, lid van de vroedschap of schepenen. Daarnaast maakten zij bijvoorbeeld vaak deel uit van een college van regenten voor wees- of armenhuizen. In de loop van al die eeuwen bracht deze Amsterdamse familie een omvangrijke kunstverzameling bijeen, die nog eens aanzienlijk werd uitgebreid door verbintenissen met de eveneens verzamelende families Wolters en Quina. Zo ontstond een verzameling waar de vele telgen uit het geslacht voorwerpen naar eigen smaak en genoegen aan hadden toegevoegd, een bonte verscheidenheid van, onder veel meer, 17de-eeuwse schilderijen, rijk zilver, kostbare sieraden, snuisterijen, speelgoed. Bijzonder is dat deze familiecollectie bewaard is gebleven. In 1935 is voor het behoud en beheer ervan de Van de Poll-Wolters-Quina Stichting opgericht. Museum Willet-Holthuysen was de uitstekende ambiance om een selectie van de mooiste stukken uit de collectie te tonen.

Oud-burgemeester van Amsterdam, Schelto Patijn opende de tentoonstelling met een humorvolle toespraak.

WILLETS STIJGENDE STER

Dat veel mensen een bezoek aan Museum Willet-Holthuysen op prijs stellen, blijkt uit het gestaag groeiende aantal bezoekers. Sinds de renovatie van het statige grachtenpand in 1996 is het bezoekersaantal meer dan verdubbeld. In het verslagjaar mocht het museum 55.804 bezoekers ontvangen, een record. De jaarlijkse, tijdelijke tentoonstellingen, de tuinenweekenden, de evenementen die er worden georganiseerd, de samenwerking met alle grachtenmusea en natuurlijk de Museum8 dragen bij aan de bekendheid van het museum. Tijdens de derde Museum8 werden maar liefst 1600 bezoekers ontvangen. Ook steeds vaker wordt Willet-Holthuysen uitgezocht voor groepsbezoek. In 2002 hield bijvoorbeeld de Glass Art Society haar 32ste conferentie in Amsterdam onder de titel 'Sources of inspiration'. Ter gelegenheid van deze internationale manifestatie kreeg de glasopstelling in Museum Willet-Holthuysen extra aandacht. Op 31 mei participeerde het grachtenhuismuseum met een speciale ontvangst in de 'Gallery hop' die voor de congresgangers was georganiseerd. En Willet heeft sinds maart 2002 een eigen website, met dezelfde 'brutale' vormgeving als die van het Amsterdams Historisch Museum: www.willetholthuysen.nl.

AANWINST/SCHENKING

▼ Twee zilveren potagielepels, 1816

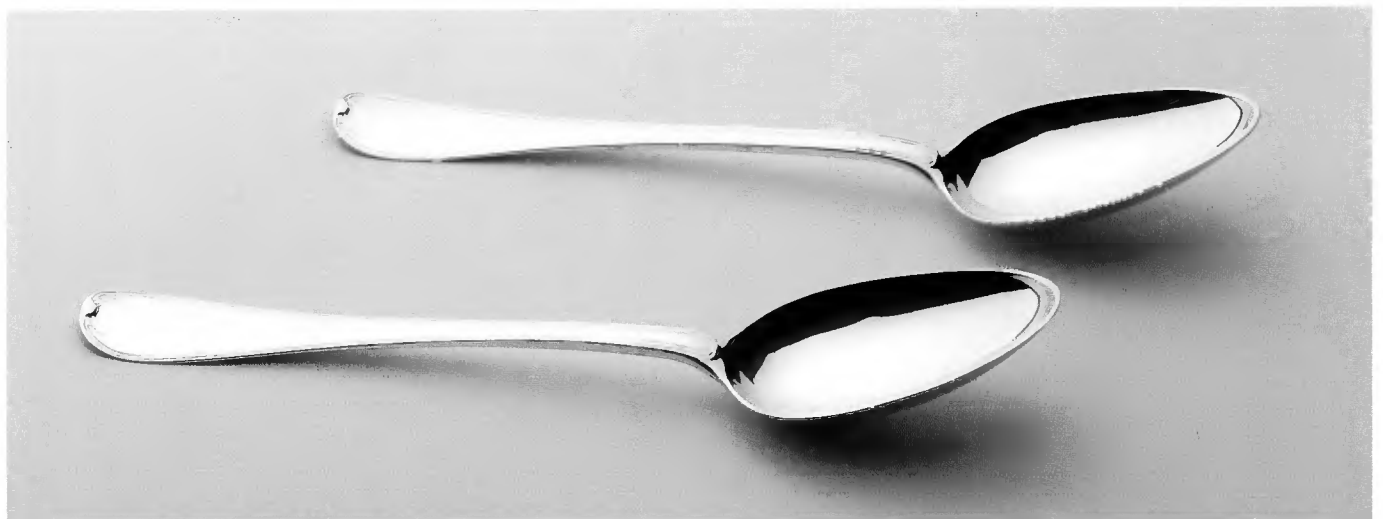
Amsterdam, Roelof Helweg (1758-1843)

L. 18 cm

Inv.nrs. KA 20973.1-2

Potagielepels werden onder meer gebruikt voor het opscheppen van ragouts en stoofgerechten. Dergelijke grote dienlepels hebben van het begin van de 18de eeuw tot ongeveer 1850 - veelal in paren - dienst gedaan. Deze exemplaren zijn uitgevoerd

met zogenaamde rechte lijsten en schildfilet. Roelof Helweg, telg uit een Amsterdams geslacht van tafelzilver-smeden, was een productief schepwerker. Hij was werkzaam van 1778 tot 1836, waarna zijn zoon Hendrik de zaak aan de Monnikenstraat in de Nieuwmarktbuurt overnam. Later werd de werkplaats naar de Rozengracht overgebracht. Hier is door de Fa. Wed. H. Helweg & Zoon tot de sluiting van het bedrijf in 1965 handgesmeed tafelzilver vervaardigd.

Internationale samenwerking

Het Amsterdams Historisch Museum kent een aantal internationale samenwerkingsverbanden met collega-instellingen, waaraan ons museum desgewenst deskundigen 'uitleent' wanneer het gaat om tevens Nederlandse/Amsterdamse geschiedenis of kunstgeschiedenis of om expertise op het gebied van het museumvak. In het verleden zijn op deze manier de presentaties in bijvoorbeeld de historische musea van Djakarta (Indonesië) en Colombo (Sri Lanka) tot stand gekomen. Een bijzonder internationaal samenwerkingsverband waar het Amsterdams Historisch Museum – naast het Sri Lankaanse Central Cultural Fund, het Western Australian Maritime Museum en andere erfgoedinstellingen – een belangrijke bijdrage aan levert, is project *Avondster*, dat zich te land en ter zee afspeelt:

▼ De vondst van het grote anker.

Toen de *Avondster* in 1659 verging was het al een oud schip. Uit het archiefonderzoek is gebleken dat er regelmatig kiachten waren over iekkege en onzeewaardigheid. Als retourschip op Europa werd de *Avondster* dan ook afgekeurd. Binnen de Aziatische wateren werd het nog wel ingezet en speelde het bijvoorbeeld een belangrijke rol bij het beleg van de stad Colombo door Gerard Hulft in 1656 (zie Hulfts portret op p. 30).

Een van de laatste reizen van de *Avondster* ging naar Zuid-India. Het schip had vier olifanten aan boord als diplomatiek geschenk voor de plaatselijke machthebbers van een net door de VOC veroverd gebied. Deze missie mislukte overigens, want de olifanten – mannetjes zonder siagtanden, die niet hoog aan werden geslagen – beschouwden de machthebbers als een te zuinig geschenk en werden geweigerd.

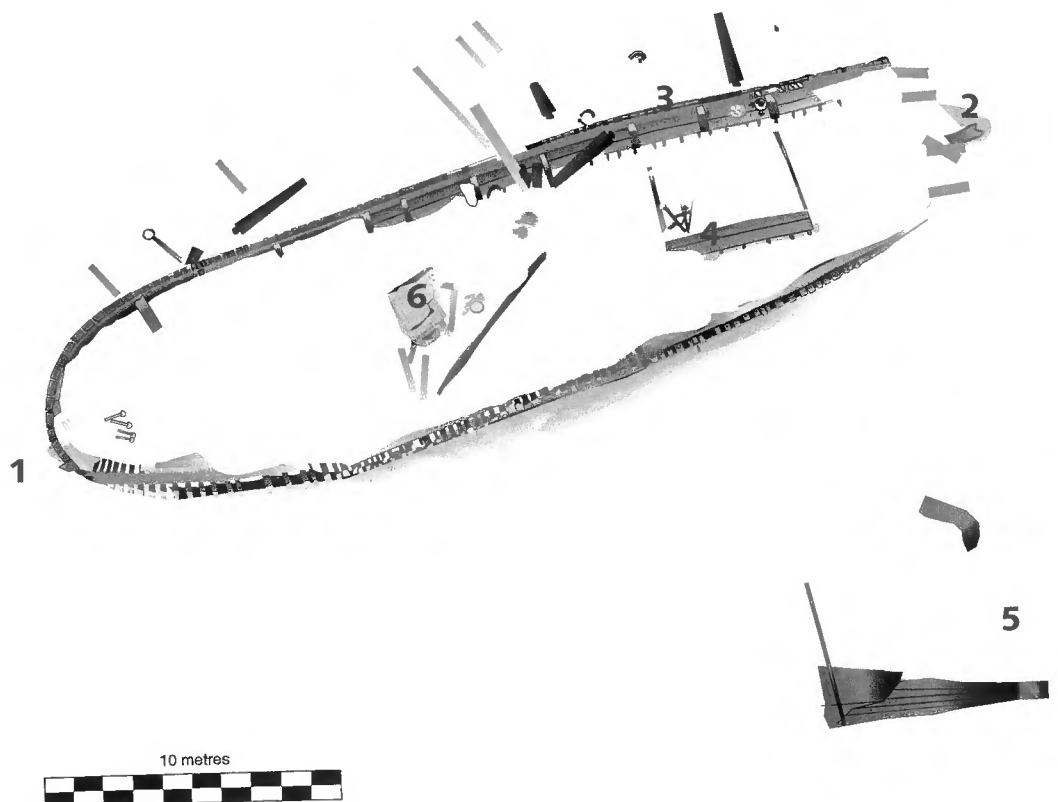
PROJECT AVONDSTER: EEN MARITIEM POMPEJI

Het VOC-schip *Avondster* ligt al eeuwenlang op de zeebodem in de baai van Galle, Sri Lanka, waar het in 1659 verging. Het voor een groot deel nog intacte schip is nu hoofdrolspeler in het internationale, maritiem-archeologische project *Avondster* dat tot doel heeft de berging, de conservering, het onderzoek en de museale presentatie van de historische voorwerpen uit het schip en uiteindelijk van het schip zelf. Om deze zaken te realiseren werd door de staatssecretarissen van Cultuur (OC&W) en Buitenlandse Zaken uit de zogenaamde HGIS-cultuurfondsen (Homogene Groep Internationale Samenwerking) een aanzienlijk bedrag ter beschikking gesteld.

Het project kon in 2001 worden gestart, nadat Robert Parthesius als projectleider was aangesteld. Parthesius is behalve conservator bij ons museum een bekwaam onderwaterarcheoloog en hield zich reeds eerder bezig met projecten op het gebied van cultureel erfgoed in Sri Lanka. Hij werkt aan het project op detachingsbasis. Dat eerste jaar is besteed aan het opzetten van een infrastructuur, zoals het inrichten van een conserveringslaboratorium, en aan het bijeenbrengen van een team. Omdat de Sri Lankaanse archeologen, restauratoren en museummedewerkers (nog) niet over de benodigde deskundigheid beschikken, worden zij intensief begeleid door een internationale groep van experts die hen al werkenderweg trainen. Na 2004, wanneer het project

Tekening van de *Avondster* op de zeebodem, 2001.

- 1 boeg
- 2 resten achtersteven
- 3 bovendeck
- 4 benedendeck
- 5 afgebroken achtersteven
- 6 kombuis

► De kombuis, opgemetseld uit karakteristieke 'Ijsselsteentjes'.

▼ Het lichten van het grote anker.

▲ Enige voorwerpen gevonden in de nabijheid van de kombuis.

▲► Kanon op het droge, de conservering kan beginnen.

▼ Het team

Foto's en tekening Project Avondster.

afloopt, moet de Sri Lankaanse staf in staat zijn alle werkzaamheden zelfstandig uit te voeren. Eind 2001 begon de daadwerkelijke 'on-the-job-training' met een proefopgraving in de boeg van het schip. Daar waren de werkplaatsen van de bootsman en de schieman, ambachtslieden die verantwoordelijk waren voor het onderhoud van de tuigage. En dat klopte, er werden grote hoeveelheden touw en katrollen gevonden. Het schip ligt gedeeltelijk onder de zeebodem en de touwen waren daardoor goed geconserveerd. Slechts monsters zijn mee naar boven genomen om nader onderzoek naar de aard van de touwen te doen. Opvallend was dat er ook kanonskogels werden aangetroffen, die meestal achterin het schip in de werkplaats van de wapenmeester werden bewaard. Een tweede opgraving in 2002 betrof het kloppende hart van het schip: de kombuis. Die was nog redelijk intact en de archeologen vonden er een grote collectie vaten, waaronder een Keulse kruik en een tinnen kan met trechter, vermoedelijk voor azijn en olie.

De opgegraven voorwerpen zullen na conservering en onderzoek worden tentoongesteld in het National Maritime Museum in Galle.

Door de opgravingen en door onderzoek in archieven hopen de archeologen en museumconservatoren veel meer te weten te komen over bijvoorbeeld de organisatie van de VOC in Azië, de inter-Aziatische handel (de Avondster voer binnen Azië), het leven aan boord met een deels Aziatische bemanning en over scheepsbouwtechnieken.

Bijlagen

OVERZICHT VAN EVENEMENTEN

AANWINST/AANKOOP

▲ Gerard Hulft, 1677

Michiel van Musscher
(1645-1705)

Gesigineerd en gedateerd links-
onder: MI: V: MÜSSCHER:
PINXIT / A°: 1677.

Doek, 49,1 x 39,7 cm
Inv.nr. SA 41483

Dit portret is 21 jaar na de dood van de voorgestelde geschilderd. Gerard Hulft (1621-1656), zoon van een brouwer en reder, was in 1654 als hoge functionaris van de VOC naar Batavia vertrokken. Hij stierf op het eiland Ceylon (Sri Lanka) tijdens het beleg van Colombo in april 1656.

De onfortuinlijke Hulft is omgeven door attributen die verwijzen naar zijn missie: een kaart van het noordooste-

lijke deel van Afrika en een plattegrond van Colombo. Hulft zelf wijst naar de scène op de achtergrond, wellicht een impressie van het maandenlange beleg van Colombo. De stad werd na zijn dood alsnog op de Portugezen veroverd, waarmee de handelsbelangen van de VOC waren verzekerd.

Het portret is besteld door de familie van de overledene. Voor zijn opdracht baseerde Michiel van Musscher zich op een monumentaal portret van Gerard Hulft, twee jaar voor diens dood gemaakt door Govert Flinck (collectie Rijksmuseum). Linksboven staat het familiewapen van de Hulfts. Het nummer '19' duidt op een latere indeling in een portrettengalerij.

Bij de tentoonstelling *Liefde te koop*

17 maart

Het was boekenweek, goede reden dus om aandacht te besteden aan de betaalde liefde in de literatuur. De hele zondagmiddag werd voorgelezen uit boeken die prostitutie tot onderwerp hebben. Zo las acteur David Vos uit *Keetje Tippel* van Neel Doff en *Hoeren* van Ischa Meijer, auteur Clark Accord las uit zijn boek *De koningin van Paramaribo* en Joost Zwagerman uit zijn *Vals licht*.

22 maart

Hoe komt een tentoonstelling als *Liefde te koop* tot stand? Samensteller Annemarie de Wildt vertelde een zeer geïnteresseerd publiek hoe een idee na verloop van tijd vorm krijgt. Zie ook pagina 16.

8 mei

Dat om lusten ook gelachen kan worden, vertelde en toonde kunsthistoricus Elmer Kolfin tijdens een dialezing over 16de- en 17de-eeuwse bordeelvoorstellingen in de prent- en schilderkunst, die niet zo zeer moraliserende als wel kluchtig zijn bedoeld.

12 mei

Het gezelschap *Eén Zing Twee Dans*, dat vooral in en om de Zeedijk levensliederen ten gehoren brengt, zong in het museum liederen waarin prostitutie een rol speelt. Onder meer kwamen de liederen *Zierikzeesche Marie* en *De beide Irene's* (Slauerhoff) aan bod.

14 juni

Natuurlijk kon Amsterdams Rosse Buurt niet ontbreken: Mart Kind verzorgde er een historische wandeling, waarna nog meer sfeer werd gesnoven in een bruin café.

20 augustus

Na een korte rondleiding in de tentoonstelling nam Annemarie de Wildt de bezoekers mee voor een wandeling in de buurt langs historische plaatsen waar bekende en minder bekende verhalen over betaalde liefde te vertellen waren.

1 september

Op de laatste dag van de tentoonstelling las Serafina L. Woud Mastrandrea verhalen van Blonde Greet, hoofdpersonage uit twee boeken van Albert Mol, *Wat zien ik?* en *Haar van boven*.

Bij de museumroute Amsterdam - Azië - Amsterdam

21 maart

In een dialezing vertelde archeoloog Jerzy Gawronski over de opgravingen van de schepen en de scheepvaart van de VOC. In het bijzonder kwam het 18de-eeuwse VOC-schip de Amsterdam aan bod, dat in 1749 verging voor de zuidkust van Engeland.

28 maart

De VOC beschikte over een groot eigen bedrijfsterrein waar de schepen werden gebouwd, toegerust en onderhouden. Over deze werf Oostenburg en de recent uitgevoerde opgravingen daar (het voormalige Stork-terrein bij de Czaar Peterstraat) ging de dialezing van archeoloog Jerzy Gawronski.

17 juli

Museumdocent Céline van Dulken nam de bezoekers mee langs de museumroute *Amsterdam - Azië - Amsterdam* die als een rode draad door het museum liep.

Bij de tentoonstelling Kopstukken

8 november

Conservator Norbert Middelkoop, samensteller van de tentoonstelling, vertelde over de totstandkoming van *Kopstukken*.

Diverse evenementen

4 januari

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Dansen, Dansen, Dansen* (t/m 13 januari) waren er vele dansevenementen in het museum. Tijdens dit laatste evenement konden grootouders en kleinkinderen elkaars dansen leren onder leiding van dansdocenten.

16 januari

Museumdocent Willemien Beukenhorst gaf een rondleiding door de vernieuwde zalen die over de 17de eeuw gaan: een nieuwe Gouden Eeuw.

14 april – Museumweekend

's Middags werd er ieder half uur voor een rondleiding gezorgd langs de gekste en interessantste voorwerpen in het museum en er was een dialezing door archeoloog Jerzy Gawronski over de opgravingen bij en in de Karthuizerstraat in de Jordaan.

juli + augustus

Iedere zondagmiddag konden kinderen van 7-8 jaar samen met hun ouders deelnemen aan de speurtocht *Sluipen met Sjaco* en op zoek gaan naar de spullen van Sjaco, een beruchte Amsterdamse boef uit de 18de eeuw.

14 augustus

Eten uit een beerput: een kinderevenement waarbij museumdocent Willemien Beukenhorst vertelde hoe in de bodem de geschiedenis van de stad terug is te vinden. In iets andere vorm wordt *Eten uit een beerput* ook aangeboden als museumles voor het basisonderwijs, groepen 6-8.

AANWINST/AANKOOP

► Vondelpark, 1915

Gustave de Smet (1877-1943)

Gesigneerd rechtsonder:

Gustave de Smet

Olieverf op karton, 38 x 47 cm

Inv.nr. SA 41458

Gustave de Smet (1877-1943)

is een van de belangrijkste Vlaamse schilders van de eerste helft van de 20ste eeuw. Hij bracht na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog enkele jaren in Amsterdam door. Deze periode zou later cruciaal blijken voor zijn artistieke ontwikkeling. Contact met Hollandse kunstenaars, met name Jan Sluyters en Leo Gestel, zorgde ervoor dat hij zijn post-impressionistische stijl opgeeft ten

gunste van het kubisme en expressionisme.

Uit 1915 en 1919 zijn er veertien Amsterdamse stadsgezichten van hem bekend, waaronder vier (Vondel)parkgezichten, alle daterend uit 1915. Vondelparkgezichten van De Smet ontbraken in zowel Belgische als Nederlandse musea. Het werk laat een vrij uitzonderlijke visie op de stad zien, namelijk door het nagenoeg ontbreken van bebouwing. De kunstenaar laat zich daarenboven van een veel zonniger zijde zien dan in zijn uitzichten op de stad. Dit Vondelpark is tevens het enige van de vier waarop mensen figureren.

AANWINST/AANKOOP

▲ Sint-Willibrorduskerk in de herfst, 1969

Clemens Merkelbach van Enkhuizen (1937)

Gesignd en gedateerd aan de achterzijde, linksonder:

Clemens Merkelbach van Enkhuizen f. 1969

Paneel, 16,6 x 40,3 cm

Inv.nr. SA 41429

De stemmige impressie van de Sint-Willibrorduskerk is geschilderd 'en plein air', vanaf de overzijde van de Amstel, kort voor de sloop van het gebouw in 1971. De monumentale katholieke kerk stond aan de Amsteidijk, hoek Ceintuurbaan en met de bouw ervan werd precies een eeuw voor de sloop begonnen. In de tweede helft van de 19de eeuw verrees veel nieuwe kerkgebouwen in Amsterdam als uitvloeisel van

de katholieke emancipatie en vanwege het feit dat in 1848 godsdienstvrijheid voor alle gezindten grondwettelijk werd vastgelegd. Het rijk beloofde overheidssteun aan alle kerkbouw. Deze kerk in neo-gotische stijl was ontworpen door P.J.H. Cuypers (1827-1921), de architect van het Centraal Station en het Rijksmuseum. Cuypers bouwde in totaal zes katholieke kerken in Amsterdam, waaronder de Vondekerk in de Vondelstraat, waar hij woonde, en de Posthoornkerk in de Haarlemmerstraat. Merkelbachs weemoedige uitzicht op Cuypers' kathedraal voegt zich naadloos in een eeuwenlange traditie. Veie Amsterdamse stadsgezichten zijn geschilderd naar aanleiding van een op handen zijnde verandering in het stadsbeeld.

3 september

Conservator Lodewijk Wagenaar vertelde op zaal het verhaal van de daar geëxposeerde maquette uit Weimar, die verdacht veel op het 17de-eeuwse Amsterdamse stadhuis (Paleis op de Dam) lijkt.

14 + 15 september – Open Monumentendag

Het museum was gratis toegankelijk.

30 september t/m 6 oktober

Zoals ieder jaar vierde het museum zijn verjaardag door een hele week gratis open te zijn.

2 oktober + 6 oktober

Tijdens de gratis week kon op woensdag en zondag een eveneens gratis rondleiding door de permanente presentatie worden gevolgd.

18 oktober – Wetenschapsweek

Voor nieuwsgierige bezoekers en vooral voor kinderen was een kijkje achter de schermen georganiseerd, waarbij zij alles te weten kwamen over de beveiliging van en de klimaatbeheersing in het museum. Tijdens een ander kijkje achter de schermen werd verteld wat er allemaal moet gebeuren als een kunstwerk wordt uitgeleend aan een ander museum en dus op reis gaat.

2 november – Museum n8

Zie pagina 17.

7 + 14 + 21 + 28 november

Lunchlezingen van het Genootschap Amstelodamum, zie pagina 16.

9 november

De Nederlandse Tinvereniging hield haar najaarsdag in het museum.

In Museum Willet-Holthuysen

21 februari

Abraham de boekenwurm is een succesvol evenement voor de allerjongsten (4 t/m 6 jaar), die op speelse wijze kennismaken met het museum. Het evenement is in 2002 meermalen aangeboden en zal in 2003 worden gecontinueerd.

13 april – Museumweekend

Eveneens voor kinderen (6-12 jaar) was het evenement *Mooi en lekker!* Eerst werden ze naar de eetkamer, met prachtig gedekte tafel, geleid en naar de keukens. Daarna verzorgde het Kinderkookcafé een workshop: de kinderen zelf mochten de gerechten versieren.

14 + 15 september – Open Monumentendag

Het museum was gratis toegankelijk.

17 oktober

Abraham de boekenwurm, zie bij 21 februari.

30 november

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Regenten herleven. Een kijkje in de kunstcollectie van de Amsterdamse familie Van de Poll* gaf Marianne van de Poll, voorzitter en beheerder van de Van de Poll-Wolters-Quina-Stichting een introductie op de geschiedenis van het regentengeslacht Van de Poll en de omvangrijke particuliere kunstcollectie van de familie. Aansluitend was een rondleiding in de tentoonstelling.

Zwart-wit kleur**1000 foto's van Amsterdam 1945 – nu***21 februari tot en met 5 mei*

Vanaf 1945 geeft het Amsterdams Fonds voor de Kunst opdracht aan documentaire fotografen het leven in de stad vast te leggen. Zo ontstond er een beeldverslag van de hand van vele fotografen en zijn de ontwikkelingen in Amsterdam soms in detail te volgen. De tentoonstelling zal tot stand komen in samenwerking met het Amsterdams Fonds voor de Kunst en het Gemeentearchief, de beheerder van deze collectie documentaire fotografie.

Spellen*juni tot en met 31 augustus*

In 2003 bestaat spellengigant Jumbo 150 jaar. Ter gelegenheid hiervan worden de zolders en kelders opgeruimd van de panden aan de Kromboomssloot, waar Jumbo is gevestigd. Het Amsterdams Historisch Museum ontfermt zich met een aantal andere musea over de spellen. Een mooie aanleiding voor een tentoonstelling over spellen, speelgoed en spelen.

AANWINST/AANKOOP

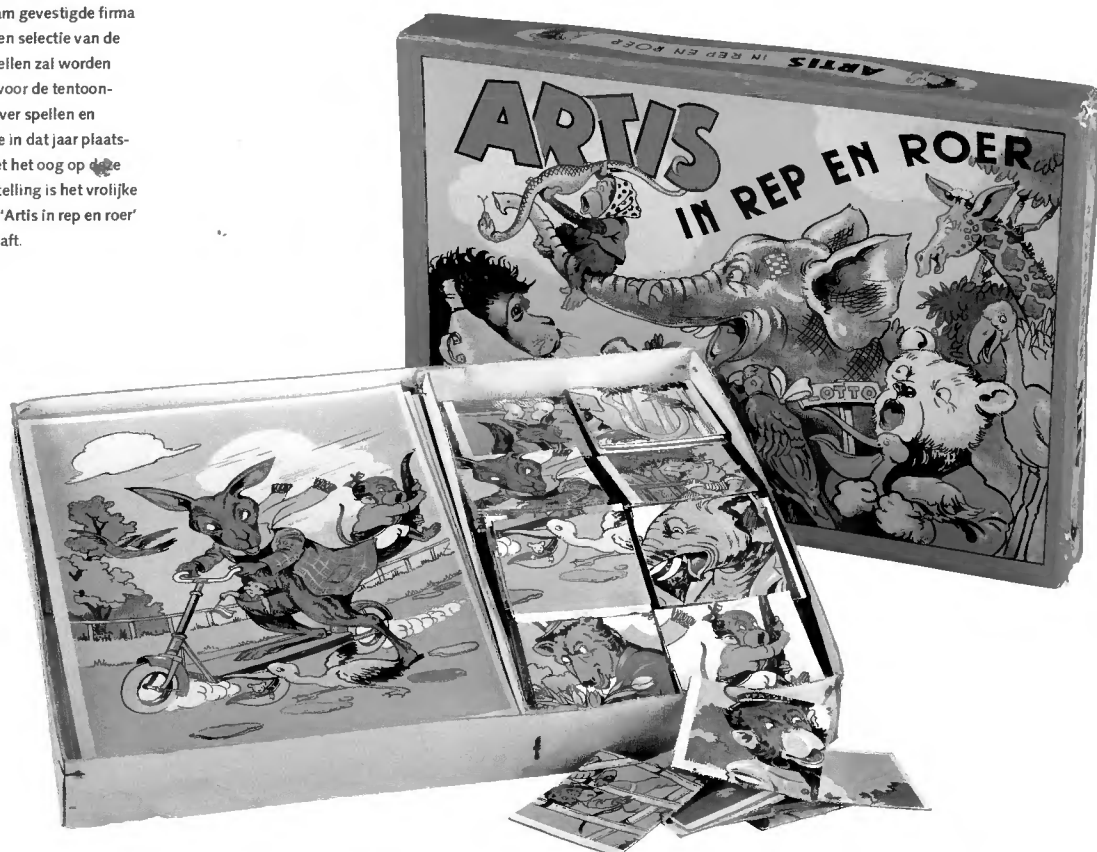
▼ **Lottospel 'Artis in rep en roer'**, circa 1955 (?)

Gedrukt karton en papier
Inv.nr. A 41491

Het Amsterdams Historisch Museum heeft een aanzienlijke verzameling spellen, waaronder veel bordspellen, en speelkaarten, die alle op de een of andere manier met Amsterdam te maken hebben. Met enige regelmaat kan deze verzameling worden aangevuld. Soms door schenkingen, zoals in 2003 de schenking van de in Amsterdam gevestigde firma Jumbo. Een selectie van de Jumbospellen zal worden gebruikt voor de tentoonstelling over spellen en spelen die in dat jaar plaatsvindt. Met het oog op deze tentoonstelling is het vrolijke lottospel 'Artis in rep en roer' aangeschaft.

In Museum Willet-Holthuysen**Amsterdams zilver****Hoogtepunten uit de collectie van de stad Amsterdam***31 januari tot en met 17 augustus*

De zilververzameling van het Amsterdams Historisch Museum is van hoog niveau en behoort samen met die van het Rijksmuseum tot de bekendste van Nederland. De kwaliteit, de veelheid en de gevarieerdheid van de verzameling tonen dat Amsterdam eeuwenlang een zilverstad van aanzien was. Amsterdams zilver laat topstukken zien van de late Middeleeuwen tot en met het begin van de 20ste eeuw. Tevens zal een catalogus over de collectie zilver verschijnen, waarin alle zilveren voorwerpen zijn opgenomen, voorzien van een wetenschappelijke beschrijving.

BEZOEKERSAANTALLEN

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

	1998	1999	2000	2001	2002
Betalend	59.351	37.301	47.038	42.448	59.528
MJK	81.211	39.039	47.150	16.780	40.116
Korting	59.191	36.300	58.115	72.006	58.320
School	10.979	5.210	9.368	7.820	8.308
Subtotaal	210.732	117.850	161.671	139.054	166.272
Binnenplaats			42.645**		51.783***
Totaal	210.732	117.850*	204.316	139.054***	218.055

* In verband met de verbouwing en de (her)inrichting 19de en 20ste eeuw van de vleugel aan de Nieuwezijds Voorburgwal was het museum van 1 januari tot 10 december 1999 voor 2/3de deel voor het publiek gesloten.

** De tentoonstellingen *Fietsen in Peking* en *Constance Wibaut 80 jaar* op de binnenplaats van het museum en in de Schuttersgalerij trokken in totaal 42.645 bezoekers.

*** In 2001 waren de zalen 4 t/m 10 i.v.m. renovatie van juli t/m december gesloten.

**** Bij de tentoonstelling *Liefde te koop* hebben 51.783 bezoekers ook de tent op de binnenplaats bezocht.

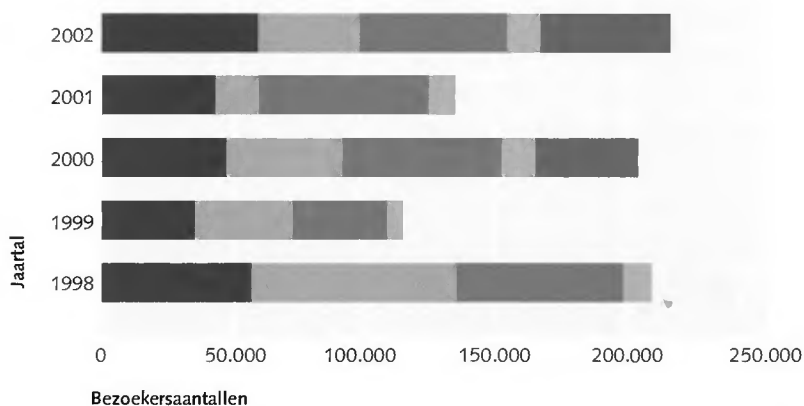
MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	1998	1999	2000	2001	2002
Betalend	22.400	23.513	21.198	22.196	22.663
MJK	10.602	11.255	8.355	3.978	6.122
Korting	13.007	16.598	16.304	23.957	26.249
School	914	1.173	1.427	1.738	770
Totaal	46.923	52.539	47.284	51.869	55.804

SCHUTTERS GALERIJ

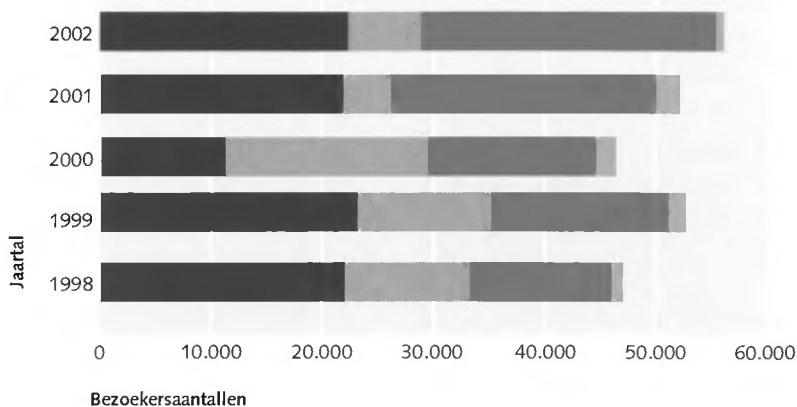
	1998	1999	2000	2001	2002
Totaal	3352.069	265.065	280.172	300.217	280.916

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

- Betalend
- Museum Jaarkaart
- Korting
- School
- Binnenplaats

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

- Betalend
- Museum Jaarkaart
- Korting
- School

GROEPSGEGEVENS

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM EN MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Basis-/Speciaal onderwijs	186	80	169	124	72	100	150	100
Voortgezet onderwijs	344	207	228	190	100	201	255	250
MBO	16	17	8	29	6	43	2	11
HBO	18	26	42	21	15	20	9	35
Universiteit	30	19	28	22	25	45	41	31
Onderwijs voor volwassenen	86	57	54	57	35	42	37	46
Diversen	191	185	486	298	95	330	260	467
Totaal	871	591*	1.015	741	348**	781	767***	940
Groepen o.l.v. een museumdocent	408	289	553	387	224	301	422	456

* In 1996 is Museum Willet-Holthuysen i.v.m. renovatie en herinrichting gesloten geweest.

** In 1999 is het Amsterdams Historisch Museum van 1 januari tot 10 december i.v.m. renovatie en herinrichting voor een groot deel gesloten geweest.

*** In 2001 zijn de zalen 4 t/m 10 in het Amsterdams Historisch Museum i.v.m. renovatie van juli t/m december gesloten geweest.

GROEPSBEZOEK

	AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM		MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN	
	2001	2002	2001	2002
Basis-/Speciaal onderwijs	91	77	59	23
Voortgezet onderwijs	225	232	30	18
MBO	2	10	0	1
HBO	9	32	0	3
Universiteit	38	30	3	1
Onderwijs voor volwassenen	36	39	1	7
Diversen	177	343	105	124
Totaal aantal educatieve groepen	578	763	198	177

Basisonderwijs

- Van de 150 groepen kozen er 2 voor een eigen vorm van begeleiding; 98% maakte gebruik van een kijktocht, museumles of rondleiding van het AHM.
- 27 groepen uit het Amsterdams basisonderwijs maakten gebruik van de mogelijkheid een gratis museumles te volgen in het AHM en in Museum Willet-Holthuysen.

Voortgezet onderwijs

- In 2002 bezochten 48 buitenlandse schoolgroepen het AHM.

Volwassenen onderwijs

- Dit bestaat voor 90% uit NT2 klassen van uiteenlopend niveau.

Onder begeleiding van een museumdocent

- Van het totaal aantal aangemelde groepen (939) die het AHM en Museum Willet-Holthuysen bezochten, werden 456 groepen door een museumdocent begeleid. Dit is 48%.

HERKOMST GROEPEN BASISONDERWIJS VERDEELD OVER DE STADSDELEN

Binnenstad	11	Westerpark	0
Oud-Zuid	5	Baarsjes	25
Slotervaart/Overtoomse veld	1	Noord	5
Zuideramstel	1	Zuidoost	5
Geuzenveld/Slotermeer	5	Zeeburg	0
Oost/Watergraafsmeer	5	Regio	19
Oud-West	1		

AANWINST/SCHENKING

▼ Fragmenten interieurtextiel van Pathé Theater Tuschinski, circa 1921

Verschillende ontwerpers en uitvoerders.

Trijp, zijde

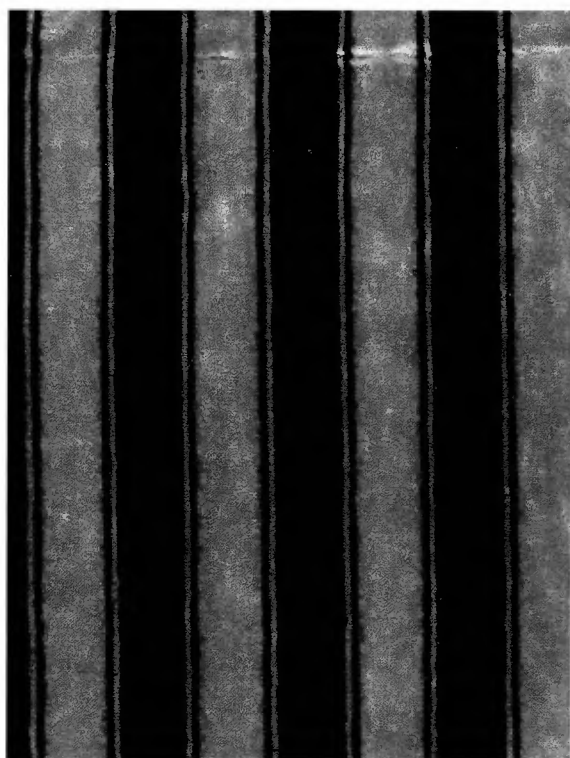
Inv.nr. KA 20949

Geschenk van Rappange & Partners

Theater Tuschinski – een schepping van filmmagnaat Abraham Tuschinski (1886-1942) – opende in 1921 zijn deuren voor het bioscooppubliek. Achter de rijk gedecoreerde voorgevel bevond zich een weelderig, kleurrijk interieur in art decostijl. Tuschinski had hiervoor verschillende sierkunstenaars ingeschakeld, onder wie Jaap Gidding (1887-1955) en Pieter den Besten (1894-1973). Na jaren van intensief gebruik was deze

sprookjeswereld toe aan een ingrijpende opknapbeurt. Daarbij zijn tapijten, lamparmaturen, wanddecoraties en meubelstofferingen waar mogelijk teruggebracht in de oorspronkelijke stijl, al dan niet met behulp van digitale technieken. Tot de schenking behoren stalen van de trijpen streepstof waarmee het zitmeubilair in de wandelgangen – dat per verdieping een afwijkende kleurstelling had – was bekleed. Bij velen is die stof bekend als de 'Tuschinskistreep'. In het filmpaleis was ook een aantal 'fantasie-thema-kamers', zoals de Moorse en de Japanse. Van laatstgenoemd vertrek bleef een staal van de originele zijden wandbespanning uit 1921 bewaard met decoratiemotieven als swastika's, feniksen, vlinders en bloemen.

► Theater Tuschinski, circa 1921
Foto Gemeentearchief, Amsterdam

STICHTING AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

De Stichting Amsterdams Historisch Museum heeft ten doel de belangen van het Amsterdams Historisch Museum te bevorderen in de meest uitgebreide zin van het woord. De Stichting voert het beheer over Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum.

Mr. W.F.C. Stevens, voorzitter
Mr. G.W. baron van der Feltz, penningmeester/secretaris
Prof.dr. M.C. Brands
Ir. C. den Hartog
Mr. J.Ch.L. Kuiper
G.J.A. van der Lugt
Prof.dr. P. de Rooy
Prof.drs. Ed. van Thijn

HET GENOOTSCHAP AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

per 31 december 2002

Het museum beoogt met Het Genootschap het Amsterdamse bedrijfsleven te betrekken bij het vergroten van het maatschappelijk draagvlak van het museum en tevens extra inkomsten te verwerven teneinde de museale activiteiten van het museum uit te kunnen breiden.

ABN AMRO Bank N.V.	Koninklijke Wessanen N.V.
Accountancy & Consultancy Amsterdam	Koopmans' drukkerij BV
Baker & McKenzie	KPMG
Barbizon Palace Hotel	Kroonenberg Groep
Bos Management	MAB Groep B.V.
Bouw en Aanneming-mij. Derksen & Singerling b.v.	Motivaction
Breedveld en Schröder BV	NCR Nederland N.V.
Cargill B.V.	NPM Capital N.V.
Citibank N.A.	De Nederlandsche Bank N.V.
Deloitte Consulting	Oranje-Nassau Groep BV
Delta Lloyd Groep	Poelwijck Smeers Makelaardij o.g./ Vastgoedmanagement
Dorned B.V.	Rijnja Repro BV
Ernst & Young	Sargentini B.V.
Euronext N.V.	Scheers Schilders van 1894 bv
Fortis Bank Nederland N.V.	Schiphol Group
Galjema B.V. Technisch Adviesbureau	Stibbe
Heineken Nederland B.V.	Stichting Drs. C. van Zadelhoff Fonds
Hillen & Roosen B.V.	Stichting Het Woningbedrijf Amsterdam
IB/W Installatietechnieken Amsterdam	Theodoor Gilissen Bankiers N.V.
ING Groep	VABE Beheer B.V.
Ispa Plastics	Van der Hoop Effektenbank N.V.
Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam	
Kas Bank	<i>Per 1 januari 2003:</i>
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij nv	Boer & Croon Strategy and Management
Koninklijke Fabrieken Posthumus BV	Koninklijke Philips Electronics N.V.
Koninklijke Vendex KBB N.V.	N.V. NUON Holding

Annual Report Summary

The Amsterdam Historical Museum is lucky in having two extremely rich sources into which it can delve, these being the museum's own collection, and the Amsterdam municipality. In previous years we have put on shows centring on objects from our collection, such as old prints and drawings, glassware, sculpture, and complete or partial collections of paintings. In 2002 it was the turn of portrait paintings and in 2003 we plan to exhibit silver from our own collection. Then there is the other source, the Amsterdam municipality, a fountain of inspiration about past and present, enticing us to organize exhibitions on any manner of subjects. This is reflected in our new permanent exhibition which present a mixture of contributions from the museum and the city. Temporary exhibitions are regularly held in our museum; they may explore a particular aspect of city life, a group of urban residents, the face of the city, a specific period, a neighbourhood or perhaps a combination of these. The exhibition *Love for Sale. Four centuries of prostitution in Amsterdam* was an excellent example of the latter. It presented the many facets of city prostitution as well as the day-to-day practice. Prostitution was treated seriously, as a branch of trade, yet at the same time its many facets including furtiveness, frivolity and sadness were also shown. One of the red threads that ran through the exhibition was the attitude of the municipal government, which down the centuries in succession permitted prostitution, forbade it, accepted, again banned and again allowed. Of course, the prostitutes themselves were given a voice – sometimes on videos and the show looked at the particular districts of Amsterdam where prostitution flourished and flourishes, such as the famous Red Light District in the city centre. *Love for Sale* attracted a remarkable number of foreign visitors and journalists who were sometimes astounded that in this country prostitution is so well regulated, down to having a special streetwalkers' area demarcated by the city authorities.

Face values. Amsterdammers portrayed, 1600-1800 was an exhibition compiled from a large number of portraits in the museum's own collection, including our magnificent Civic Guard group portraits. We also borrowed important paintings from other museums for this wide-ranging presentation, in some cases re-uniting couples whom time and distance had separated. Together, all these

ACQUISITION

► King Demetrius

Nikanor's palace in

Antioch attacked by the

mob (drawing from 1704)

Jan Luyken (1649-1712)

Drawing, pen in brown with
wash, 109 x 154 mm

Inv.no. TA 41484

Both Jan Luyken and his son Caspar (1672-1708) were among the most famous book illustrators of their day.

Almost every drawing that he made is a preliminary study for a print to illustrate a book. This drawing is a preliminary study for a print to go in the book *The Complete Works of Flavius Josephus*, published in Dutch in Amsterdam in 1704. The book recounts among other things the history of the wars between the Romans and the Jews. The drawing illustrates an episode from these wars.

The Amsterdam Historical Museum owns the largest collection of Luyken works in the world, consisting of drawings, prints and books, which is constantly being expanded with new acquisitions, such as this drawing

pictures told the story of the men and women who contributed to Amsterdam's economic prosperity in 17th and 18th century. In *Face values* you could see works by Dutch old masters such as Cornelis van der Voort, Nicolaes Pickenoy, Rembrandt, Govert Flinck, Bartholomeus van der Helst, and representing the 18th-century, the artist Cornelis Troost and others. To coincide with the exhibition a book bearing the same title was published. It is the first large publication dealing with the art of Amsterdam portraiture during the 17th and 18th century. The book was subsidized by the patrons of the Amsterdam Historical Museum Society and the Charema Foundation, a fund for history and art.

In 1602 the United Dutch East India Company (VOC) was founded, and this anniversary was duly commemorated in 2002. This trading company held the monopoly in the Dutch Republic for sending ships to the Far East and trading there. The Company grew into a large and highly successful enterprise, founding hundreds of trading posts and settlements in more than ten Asian countries. The Dutch East India Company was of major significance in the economic and cultural history of Amsterdam. It had its headquarters in the city and its own dockyards where the mighty Eastindiemen were built. The interaction between the city and the company can be seen in the permanent exhibition on the 17th and 18th century history of Amsterdam. A special theme-route was set up in eight of the museum rooms, titled *Amsterdam - Asia - Amsterdam. The city and the Dutch East India Company*. Beside this, thanks to the presence on the staff of Dutch East India Company (VOC) experts, the museum was represented at a large number of academic conferences and symposiums at home and abroad.

In 2002 the Amsterdam Historical Museum acquired a new website at www.ahm.nl, which can also be called up in English. It is our digital visiting card – a couple of clicks, and you're soon finding out interesting details about the museum. The new website wasn't developed in a vacuum – for many years the museum's technical staff have been producing cutting-edge audiovisual material and interactive programmes. Using audiovisuals and new media it's possible to bridge the gaps between the museum's collection, the complex history of the city, and the experiential world of the contemporary public. The museum is steadily working towards a digitalized index of the entire collection. At some time in the near future this databank will also be available via the Web.

The Amsterdam Historical Museum promotes international cooperation with various fellow museums and bodies and when requested 'lends out' experts from the museum staff to advise on aspects of Amsterdam history or art history, or Dutch history in general. Similarly, the museum will provide expertise on museology. Thus we have given presentations in the historical museums of, for instance, Jakarta (Indonesia) and Colombo (Sri Lanka). A remarkable international venture to which the Amsterdam Historical Museum made a considerable contribution – together with the Sri Lankan Central Cultural Fund, the Western Australian Maritime Museum and other heritage organizations – is the Avondster (Evening Star) project. The Dutch East India Company vessel the Avondster has lain for many centuries on the seabed in the Bay of Galle, Sri Lanka, where it sank in 1659. The international maritime-archaeological project Avondster aims to supervise the dredging, the conservation, research into and presentation of the objects found on the ship. The plan is to present the objects in the National Maritime Museum in Galle, where it is hoped the ship too will finally be on show. The project is being led by one of our museum's curators who is also an underwater archaeologist. Sri Lankan archaeologists, restorers and museum staff are being intensively trained on the job by an international team of experts. After 2004, when the project will finish, the Sri Lankan staff will have to go it alone. The project has been substantially supported by generous funding from the Dutch ministries of Cultural Affairs (OC&W) and Foreign Affairs.

▼ Print after the drawing by
Jan Luyken.

Colofon

uitgave Amsterdams Historisch Museum - afdeling Public Relations en Marketing - 2003
samenstelling en redactie Pauline Kruseman en Hinke Wiggers
bijdragen Wim de Bell, Annemarie den Dekker, Jerzy Gawronski (Afdeling Archeologie - bureau Monumenten en Archeologie), Nel Klaversma, Norbert Middelkoop, Gusta Reichwein, Lucie Snoeker, Hubert Vreeken, Lodewijk Wagenaar en Annemarie de Wildt
grafische vormgeving NEON, Amsterdam
foto's (tenzij anders vermeld) Diederik Ingel, Dennis Hogers en Rob Versluys
© Amsterdams Historisch Museum
vertaling annual report summary Wendie Shaffer, Amsterdam
druk Koopmans' drukkerij bv, Hoorn
papier Dit jaarverslag is gedrukt op houtvrij zijdemat mc, chloorarm papier

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

bezoekadressen Kalverstraat 92, Nieuwezijds Voorburgwal 357,
Sint-Luciënsteeg 27
openingstijden maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,
zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur
(1 januari, 30 april en 25 december gesloten)
openbaar vervoer tramlijnen 1, 2, 4, 5, 9, 14, 16, 24, 25, halte Spui
postadres Postbus 3302, 1001 AC Amsterdam
telefoon (020) 523 18 22
fax (020) 620 77 89
e-mail info@ahm.nl
internet www.ahm.nl

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

bezoekadres Herengracht 605
openingstijden maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,
zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur
(1 januari, 30 april en 25 december gesloten)
openbaar vervoer tramlijnen 4, 9, 14, halte Rembrandtplein,
metrohalte Waterlooplein
postadres Nieuwezijds Voorburgwal 359, 1012 RM Amsterdam
telefoon (020) 523 18 22
fax (020) 620 77 89
e-mail info@ahm.nl
internet www.willetholthuysen.nl

